

GLAS

GLASILO DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

RAVNICE

TKO JOŠ PAMTI ZGAŽENJE SVIJEĆE...

Riječ urednika

ZLA ŽENA

Neke ljude prati neobična kob, pa se umiju prepoznati i u najskrivenijoj aluziji i ne samo da se prepoznaju, već se i naroguše i obvezatno krenu đonom. Kao u onoj priči o zloj ženi: kao, naidu dvojica prijatelja na skupinu žena pokraj seoskog bunara i jedan kaže kako će ubrzo saznati koja je od njih zla. Priđe ženama i nazove:

- Pomoz Bog, zla ženo!

Žene se ušute, a samo jedna odreže:

- A kakvo sam ti zlo nanijela, rđa te jela!

U prošlom sam uvodniku pisala o načinima razbijanja stranačka i glasila i tu spomenula ono o tipu čiji je lik i djelo poznato redakciji. I tip se - prepoznao. To da je se prepoznao i da će mi u prvom narednom broju svog lista odgovoriti, saznala sam nekoliko dana ranije, jer su se oni što svakodnevno s njim podupiru šank u jednoj poznatoj subotičkoj kavani, potrudili da me vrlo iscrpno obavjeste o namjeri.

Tip konstatira da mu popularnost novine ovih dana podiže i jedno ovdašnje glasilo, pa onda citira nekoliko rečenica iz mog prošlomjesečnog uvodnika. Budući da se zna tko otprilike simpatiše, a tko ne simpatiše „Glas ravnice“, onda je očigledno i kome negativan stav našeg lista može podići popularnost u ovdašnjoj javnosti. Pokušava biti i duhovit, pa se pita imamo li u „GR“ možda i njegovu urnu? Ne, dragi kolega. Mi imamo samo ukoričene brojeve „Glas ravnice“ iz vremena kad ste ga Vi uređivali i u njemu pisali. I kad, vjerojatno, niste smatrali kako sve loše, što se o nekoj pojavi kaže u tom listu, treba shvati-

ti isključivo kao kompliment „u ovdašnjoj javnosti“. A to što kažete da je „bijedno, nisko i nedostojno, i u nekim drugim vremenima bi bilo i opasno“ - u kojim to vremenima? I otkud znate kakva su to vremena bila i kad su bila, i po čemu je sad to manje opasno? I od koga bi Vam to, molim Vas, prijetila opasnost?

Uostalom, Vi u svom uvodniku kažete „sa druge strane, vidna je i podijeljenost novinara po nacionalnoj i stranačkoj pripadnosti, što nije loše.“ (!) Zatim i sljedeće: „Tako su prozvani novinari, recimo, kao metodu svoje obrane, pitali kako je moguće da je dvotjednik ŽIG dobio od općine ista sredstva kao i nedeljnik. Iskreno ne znamo, no bitno je stoga što se ALUDIRALO DA OVAJ DVOTJEDNIK IZLAZI NA HRVATSKOM JEZIKU... ITD, ITD...“

Neću se baviti Vašim razračunavanjem sa subotičkim gradonačelnikom (meni osobno, vrlo simpatičnim, ali mu to može - prema onome kako Vi gledate na te stvari, u „ovdašnjoj sredini“ biti samo minus), niti gradom Suboticom („Glas ravnice“ je namijenjen širem krugu čitatelja). No, i bez obzira što Vi vidite kako svi aludiraju (alu diraju) i kako su svi protiv Vas i Vašeg uvaženog dvotjednika, moram reći kako mi je zaista drago što sam Vam podigla popularnost (ako ste ikoga uspjeli zaista uvjeriti da se u mom uvodniku radilo baš o Vama). No, baš me čudi kako se niste prepoznali i u onome tekstu u kom opisujem kako jedan kolega liči na crva, pa me napali i s te strane. Tek sada mi je jasno što ste mi se prestali javljati na ulici, pa

predlažem, da u smislu povećavanja Vaše popularnosti u „ovdašnjoj sredini“ dostavite listu ogavnih stvari koje Vam trebam u aluzijama reći. A što se tiče subotičkog gradonačelnika: nije valjda on jedina osoba koja u ovoj zemlji želi kontroliranu štampu? Bez obzira na Vaše uzvišene motive (sloboda javnog izražavanja, sloboda štampe i slične bajke) - kao nepomućenoj slobodi javne riječi u Subotici smeta jedino - Kasza.

*Ajmo dalje. Šta se sve dešavalo u proteklih mjesec dana? U ovom broju možete, štovani čitatelji, pročitati interview sa župnikom iz Srijema. Velečasni Kljajić govori o situaciji u kojoj su se našli njegovi župljani, a i on osobno.

Sjećate li se g. Azema Vllasija? On trenutačno živi u Prištini, gdje se bavi odvjetništvom, ali - kako sam kaže - politika mu se zavukla duboko pod kožu. Ekskluzivno za naš list govori o stanju na Kosovu, o procesima u kojima zastupa optužene Albance, o politici s kraja osamdesetih ...

Za „Glas ravnice“ govore i Jozsa Laszlo, član Predsjedništva SVM, neuropsihijatar dr. Szics, a Viktorija Grunčić, teta Vita, govori o svom životu prosvjetne radnice. Razgovor s teta Vitom radili smo neposredno prije no što smo saznali da je postala predsjednica novoosnovane Bunjevačke matice.

Kao šlag na tortu, donosimo nekoliko tekstova iz „Hrvatskih novina“, koje su izlazile u Subotici - 1925. godine. I da nismo vidjeli datum, pomislili bismo da su se neki događaji odigrali sada, tu oko nas.

Kao glas naroda, čitamo šta o tribini gospode akademika misle naši sugrađani. Jedan od njih se osvrnuo i na promociju knjige g. Ivana Stambolića, a kojom se prilikom govorilo i o „famoznom“ Memorandumu SANU. Vaša urednica nije prisustvovala ni na jednoj od ove dvije tribine, ali prema onome što se moglo čuti od ljudi koji su prisustvovali, stvar izgleda otprilike ovako: gospoda akademici su nazočnima stavili do znanja da Memorandum nije nacionalni program, samo što je narod eto, to pogrešno shvatio. Tu se još nešto pripovjedalo o tome kako su akademici uglavnom stari ljudi (kao da je netko rekao da u takvoj Ustanovi sjede tinejdžeri), a bit čitave stvari jest ta što se tvrdi da taj Memorandum kao nije završen, niti potpisan, nego je ukraden i objavljen i, razumije se, zloupotrebljen od strane inos-

tranih mračnih sila. Onda je jedan od akademika istakao kako o Memorandumu mogu raspravljati isključivo naučnici, jer ga (ruku na srce ovo je zaista istina) mnogi od onih koji ga tumače, brane ili napadaju, nisu uopće niti pročitali.

Zanimljivo je to što se svih ovih godina nitko od uvaženih umnih glava nije oglasio da narodu objasni da je nacrt Memoranduma ukraden i nedovršen, nego smo mnoge od uvaženih viđali po medijima i javnim skupovima, gdje su odvaljivali i gromadne umne misli poput one što je izrekao g. Veselin Đuretić na jednom mitingu Srba u Beču:

- Ako se Srbi naljute, na ovom parlamentu će se viti srpska zastava!

Ili krajnje miroljubivu izjavu g. Dobrice Ćosića, djedice koji nam je svima bio Predsjednik (Predsjednik) - da se može pomiriti s pora-

zom od Amerike, ali nikako se ne može pomiriti s porazom od Hrvata i Muslimana. (!?)

O Memorandumu, dakle, neću govoriti, jer to djelo - kao što čujemo, nije završeno. Autori nisu napisali „Kraj“.

Za kraj ovog teksta podsjetit ću vas, štovani čitatelji, na prve dane našeg višestranog parlamentarizma: elem, kad su studenti kao izašli na Terazije, onda je srbijanska Skupština imala vanredno zasjedanje, pa je u ranim jutarnjim časovima, za govornicu izišao jedan poslanik i izjavio kako hoće ispričati priču. U sali nastao haos - smijeh, čuđenje, zgražanje, a čovjek počeo:

-Dakle, bili deda i unuk...

Smijeh. Haos, galama...

- Samo se vi smejte! - mirno će poslanik -PRICA ĆE DA IMA TUŽAN KRAJ!

"PUTNIK" - BEOGRAD

OBAVEŠTENJE

Svakodnevna linija - 2 polaska

BEOGRAD - MOHAČ - ZAGREB - BEOGRAD

Iz Beograda u 6,15 h i 17,30 h sa perona 28 i 29

Iz NOVOG SADA u 7,30h i 18,45h

sa željezničke stanice (kod Lokomotive)

Iz SUBOTICE u 9,30h i 20,30h sa perona 14

U 13,30h, odnosno u 01,30h stiže u MOHAČ I ODMAH NASTAVLJA
ZA ZAGREB (sa autobuske stanice)

Dolazak u ZAGREB po redu vožnje u 7,00h i 19,00h na dolazni peron

POLAZAK IZ ZAGREBASVAKI DAN U 7,00h peron 504

A U 19,00h peron 601

INFORMACIJE I REZERVACIJE:

BEOGRAD: (011) 346-555, 401-814,401-736;

NOVI SAD:(021) 613-333;

SUBOTICA:(024) 25-400, 25-414;

ZAGREB: 01/782-648 ili autobuska stanica sl. "A" tursa

SRETNU I UDOBNU VOŽNJU ŽELE VAM VAŠI PREVOZNICI

"PUTNIK"- Beograd

Piše: mr. Bela Tonković

DANI RASPLETA

Ovi dani su, dragi prijatelji, nabijeni važnim političkim događajima: OUN slavi 50. obljetnicu, zbraja rezultate svoga dosadašnjeg rada i traži puteve u budućnost; u Hrvatskoj su izbori i intezivno se traži za, ako je ikako moguće, mirnim rješenjem pitanja istočne Hrvatske; u BiH primirje nekako funkcionira i za konac listopada je predviđena mirovna konferencija; gospodin Horn je bio u Beogradu i ponudio mrkvu bez biča, ali i tražio rješenje mađarskog pitanja. Međunarodna zajednica stavlja među bitne elemente mirovnog rješenja zadovoljavajuće ostvarenje ljudskih, građanskih i manjinskih prava i u nastojanjima prema tome cilju najavljuje novu rundu razgovora s predstavnicima manjina i etničkih grupa.

Za nas je sve to važno, jer čini okvir i atmosferu u kojoj se traga za rješenjem, jer naša kriza je već svima dojadila. Osim onima koji su je prouzročili i koji i sada stalno postavljaju nove prepreke na putu prema rješenju. To nas ni ne čudi, jer kome je lako priznati da je gubitnik? Ali bez obzira na njih kraj krize nezaustavljivo stiže.

U ovom trenutku najaktualnije je za nas pitanje rješenja okupiranih područja istočne Hrvatske. Hrvatska smatra da su Baranja, istočna Slavonija i zapadni Srijem njezino područje - samo okupirano. Međunarodna zajednica prihvata mišljenje Arbitražne komisije EU koja je utvrdila da se sukladno međunarodnim dokumentima, posebice glede Bečke konvencije o sukcesiji država iz 1978. i 1983. (!), SFRJ raspala tijekom procesa koji je, što se Hrvatske i Slovenije tiče, završen 8.10.1991. i da su bivše republike SFRJ u okvirima AVNOJ-evskih granica svaka za sebe podjednako nasljednica SFRJ. U Beogradu se službeno zastupa stav o secesiji i žlegitimitetu svih sredstava borbe protiv secesije". Taj stav podupiru samo jastrebovi. U krugovima oko vlade

SRJ i RS sve je više zastupljeno mišljenje da se SFRJ raspala i da se treba prihvatiti AVNOJ-evske granice bivših republika kao činjenice. Mišljenje realista imat će svoj odraz u politici kad ga bude prihvatila ključna osoba: Slobodan Milošević. Politička je vještina objasniti mu da je mišljenje realista ustvari njegovo izvorno mišljenje, samo je krivo protumačeno.

O „Republici Srpskoj Krajini“ više nitko ozbiljno ne govori čak ni u Beogradu. U međuvremenu osnovana je „Oblast Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema“ kao ostatak ostataka tragičnoga sna umobolnika. Iz još okupiranih dijelova Hrvatske dopiru do nas ratni poklici: „nećemo se povlačiti u Srbiju“ (ti dijelovi dakle nisu Srbija, a to je već napredak!), „borit ćemo se do zadnjeg čovjeka“ (očito vojnika i civila, a ne oficira i vlastodržca!)... Jest da se pregovara, ali se u pregovorima stalno postavljaju uvjeti i poteškoće realizaciji već dogovorenoga. Iskrenost pregovaranja treba, dakle, procijeniti sukladno tim izjavama. Odbrojavanje mandatu UNCRO-a nezaustavljivo teče...

Za nas je najbolje rješenje mirna reintegracija okupiranih područja. Ako to ipak ne bude moguće, opasnost po nas možemo otkloniti dobrom organiziranošću, štiteći i braneći jedan drugoga, kao što smo to učinili i u kolovozu ove godine.

Predstavnike međunarodne zajednice stalno upozoravamo na moguću opasnost i tražimo da njihovi predstavnici budu prisutni u našim mjestima, kao i da stalno zahtijevaju od vlasti da se ponašaju prema nama kao prema svojim građanima štiteći nas od terora. Ako je ovo stvarno država njezinih građana, a ne samo Srba odakle god oni bili, onda je ona dužna poštivati svoj Ustav! Ako ni zbog čega, ono zbog „mirovne politike“ koju u posljednje vrijeme intenzivno proklamira.

VIJESTI...

ATENTAT NA „NEPKOR“

U zoru 19.10.1995. za sada nepoznati počinioci izvršili su bombaški atentat na KUD „Nepkor“ u Subotici.

Tim povodom mr. Bela Tonković poslao je gospođi dr. Kern Katalin, predsjednici KUD „Nepkor“ slijedeće pismo:

„Štovana gospođo dr. Kern,

Sa zgražanjem sam saslušao vijest da je jutros izvršen bombaški atentat na zgradu u izgradnji KUD-a „Nepkor“.

Kao što smo mi Hrvati 20-tih godina ovoga stoljeća smatrali da mađarski narod i na ovim područjima treba imati najbolje moguće uvjete za očuvanje svoga identiteta i razvoj svoje kulture, pa smo bitno pomogli pri osnutku „Nepkor“-a, tako danas smatramo da na ostvarenju toga načela stalno treba raditi i proširiti ga sukladno novonastalim prilikama. Aktivnost DSHV u Skupštini Subotice to uvjerljivo pokazuje.

Upravo zbog toga smo konsternirani ovim vandalizmom i najoštrije ga osuđujemo. Taj barbarski čin smatramo ne samo atentatom na „Nepkor“, nego i na sve nas koji smo stoljećima gradili suživot i koji i danas smatramo da je poštivanje činjenice da je Subotica multietnička i multikulturalna sredina bitan doprinos miru i koji smo spremni i nadalje raditi na prosperitetu upravo takve Subotice.

Izvolite, molim Vas, primiti u ime DSHV i moje osobno izraze solidarnosti.

mr. Bela Tonković
predsjednik DSHV“

Pred usvajanje Zakona o državljanstvu i Zakona o putnim ispravama

MNOGO NEDOUMICA

U javnosti se već naveliko govori o nacrtu Zakona o državljanstvu, i nacrtu Zakona o putnim ispravama. U Subotici je Stranka reformista upriličila javnu tribinu o ovoj temi. O nacrtu ovih Zakona gvorili su odvjetnici Benčik Eržebet i Gavro Čović.

Po riječima g. Čovića, u prijedlogu Zakona o putnim ispravama predviđene su četiri vrste putnih isprava: pasoš, diplomatski pasoš, zajednički pasoš i putni list. Nije jasno, rekao je g. Čović, šta sa pasošem tzv. stalnog boravka u inostranstvu?

Novina je što je zajednički pasoš predviđen za grupe do 50 lica i za njegovo izdavanje nisu kao do sada potrebne fotografije, već se putnik može legitimirati i uz ličnu kartu (a pored zajedničkog pasoša).

- Od sada će sve pasoše izdavati Savezni MUP u svojim područnim jedinicama. G. Čović misli da je to dobro rješenje.

- U hitnim slučajevima, pasoš može izdati bilo koji područni ovlašteni organ, a u iznimnim slučajevima, ovaj dokument može izdati i pogranični MUP.

Pasoš se izdaje s rokom važnosti od deset godina, s tim da se vojnim obveznicim pasoš izdaje na pet godina, a za djecu na dvije godine. Kraće rokove određuje samo vojni organ.

Obrasci putnih isprava štampani su ćirilicom - ekavicom i ijekavicom, a kako u naznaci stoji da se skraćénice mogu upisivati latinicom, to ostaje nejasno šta se ovim htjelo reći. Pasoš se može zatražiti preko opunomoćenika ili pismeno, a osobni dolazak se traži jedino u slučajevima kada postoje neke nedoumice oko identiteta podnosioca zahtjeva.

Stari pasoš se mora vratiti, a

radikalna novina je da je nadležni organ dužan u roku od 15 dana riješiti zahtjev. U hitnim slučajevima zahtjev se može riješiti u roku od 24 sata. Diplomatsko konzularna predstavništva u inozemstvu zahtjeve rješavaju u roku od 30 dana.

Odbijanje zahtjeva za izdavanje pasoša predviđeno je u sljedećim slučajevima:

- na zahtjev suda, ukoliko je pokrenut krivični postupak

- ako je podnosilac zahtjeva osuđen na bezuvjetnu zatvorsku kaznu dužu od tri mjeseca.

- ako odlaskom u inozemstvo pokušava izbjeći obvezu plaćanja izdržavanja djece, ili nekog drugog člana obitelji

- ako pokušavca izbjeći plaćanje poreza

- ako namjerava izbjeći služenju vojnog roka

- ako je to neophodno iz razloga vojne sigurnosti zemlje (!?)

U slučaju odbijanja zahtjeva, mora se izdati rješenje s obrazloženjem.

- U slučajevima da lice, koje ne može dobiti dozvolu za dobijanje pasoša, mora iz nekog razloga otputovati u inozemstvo, predviđeno je i jednokratno izdavanje putne isprave na određeni vremenski rok.

- nestanak pasoša se mora prijaviti, a nevažećim ga proglašava nadležni organ

- sve poslove oko izdavanja pasoša preuzima centralna evidencija u roku od godinu dana

- važeći pasoši ostaju da važe još dvije godine.

član 2 stav 3 kaže:

- Savezna Vlada može odrediti da je za putovanje jugoslovenskih građana u inostranstvo ili u pojedine države potrebna viza, što je u

suprotnosti sa Ustavom jer ograničava pravo slobode kretanja.

Na tribini se također, čulo da se neka pitanja rješavaju uredbama ili uputstvima, pa je nužno donijeti jasan zakon, ali, naravno, ovakve odrednice stvaraju samo sumnju, nedoumice i nesigurnost : jer, tko su građani SRJ kojima će Savezna Vlada propisivati vize za put i u koje zemlje će to moći putovati samo odabrani, a ne svi građani, koji to žele?

Odvjetnica Benčik Eržebet govorila je o prijedlogu Zakona o državljanstvu. Ovaj je prijedlog Zakona uslijedio tri godine od proglašenja SRJ, a ostvarivanje prava na državljanstvo vezano je za 27.04.1992.

Pa su tako - državljani SRJ sva ona lica koja su rođena na teritoriji republika članica, dakle Srbije i Crne Gore, dok građani drugih republika (čitaj oni koji su rođeni van ove dvije republike, a u Srbiji ili Crnoj Gori imaju prebivalište, moraju zatražiti prihvata u državljanstvo SRJ, a za to predviđen rok je samo godinu dana.

Ovaj Zakon zadire i u drugu dimenziju reguliranja pitanja pravnog kontinuiteta SFRJ, pa po ovom Zakonu ostavlja se pravo da netko može biti primljen u državljanstvo SRJ, a netko ne. On (zakon) u suštini izbjeglice ne tretira kao strance, ali ni kao državljane SRJ. Ostavlja suviše široko pravo diskrecione procjene. Zakon je dosta obiman, a u nekoliko osnovnih tačaka njegova je suština u sljedećem:

državljanstvo SRJ stječe se

1. porijeklom
2. rođenjem

3. prihvatanjem

4. po međunarodnim ugovorima

Primanje u državljanstvo ostvaruje se

- uz otpust iz stranog državljanstva

- da podonsilac zahtjeva ima uvjete za izdržavanje. To je problem, jer kako regulirati recimo radni odnos, ako nemaš državljanstvo, a državljanstvo ćeš dobiti ako imaš radni odnos)

- da nije počinio krivično djelo

- brakom s državljaninom SRJ

- da se iz njegovog ponašanja može zaključiti da će biti lojalan državljanin SRJ (!?)

Prijem u državljanstvo SRJ sprovodi savezni MUP preko područnih jedinica koje se tek formiraju?!

Dvojno državljanstvo predviđeno je samo kao izuzetak, a moguće ga je regulirati odrednicama međudržavnih ugovora.

Državljanstvo se gubi

- otpustom iz državljanstva

- odricanjem državljanstva

- međunarodnim rješenjima

Kao što se vidi, ovaj je Zakon predviđen za moderna društva kakva su, recimo, na Zapadu, a stanje na Zapadu nema veze s realnošću kakva je sada u našoj zemlji. Tako ovim Zakonom isti tretman ima neki Amerikanac, Nijemac ili Šveđanin, kao i netko rođen u Bosni ili Hrvatskoj.

Na pitanje vašeg novinara znači li to da je SRJ odustala od sukcesije SFRJ, odgovoreno joj je da je sukcesija političko pitanje, o kome se može raspravljati tek nakon potpisivanja mira.

Na pitanje kome nezadovoljna stranka može da se žali kad pitanja i izdavanja pasoša, kao i pitanje prihvata u državljanstvo rješavaju najviše državne instance, nakon kraće pauze odgovoreno je da se mogu žaliti - Ustavnom sudu.

V. Kljajić

Aktualno: Marko Kljajić, župnik petrovaradinski, Župa svetog Roka

Premda je velečasni Marko Kljajić naš dugogodišnji znanac i suradnik Glasa ravnice od prvog broja, bilo mi je teško napraviti interview s njim: najprije smo se smijali činjenici da ne samo što imamo isto prezime, već nam i majke imaju isto ime - Kata. Velečasni Kljajić i ja nismo ni u kakvom srodstvu, premda su i njegovi i moji roditelji u Vojvodinu došli iz Bosne. Eto, čak nam je i zavičaj isti. Nadalje, župnik Kljajić ponovno doživljava napade na župni ured, na sebe i svoju majku, a novinarki Kljajić je opljačkana sva imovina (pa se očito više ne isplati napadati je), premda još uvijek iz vlastite kuće izlazim kroz prozor (susjed nhaprasno zaključio da moja pogana hrvatska noga neće više prijeći zajednički trotoar). Tako otpočesmo razgovor.

** Noćas ste ponovno imali napad na župni stan. Obzirom da je osoba koja je to učinila, Vama poznata još od ranije iz sličnih „akcija“, to Vam onda, oprostite, dođe nekako ko dobar dan. Recite nam, šta ima NOVOG u Srijemu?*

- U Srijemu nema ništa novog. Vlada stanje prividnog mira, odnosno nekakva apatična letargična situacija beznađa uz poneki eksces koji samo još više pothranjuje taj osjećaj nesigurnosti i neizvjesnosti.

** Kakve su sadašnje pozicije našeg naroda u Srijemu - gledano Vašim očima i iz Vaše perspektive?*

- Ne bih mogao naći neku rečenicu koja bi mogla odgovoriti na to pitanje. Rekao bih čak nikakve pozicije - jer mi tu živimo s onim što sam već rekao u prijetnom odgovoru - s neizvjesnošću, strahom i velikim

pitanjem šta ćemo opet doživjeti nakon neke nove „Oluje“ ili „Bljeska“... Odgovori na takva pitanja uvijek su vezani uz ono : ne znamo što će se dogoditi u Hrvatskoj, jer smo uvijek imali kao eho događaje u Hrvatskoj. Jer, prvi veći problemi Hrvata u Srijemu i njihov progon povezani su s početkom rata u Hrvatskoj. To je bio prvi val koji je zapljusnuo Srijem sa svim onim progonima, zastrašivanjem i „čišćenjem“ Hrvata iz Srijema. Drugi val je zapljusnuo Srijem nešto slabijim intenzitetom nakon hrvatske akcije „Bljesak“, i treći val koji je nastupio nakon akcije „Oluja“.

** Koliko je ljudi do sada otišlo iz Srijema?*

- Po nekim našim evidencijama, koje su rekao bih i najobjektivnije, iz Srijema se nakon prvog vala iselilo oko 40. tisuća Hrvata katolika. Ima i manji broj ostalih nacionalnosti - Mađara (recimo iz župa Hrtkovci, Nikinci, Platičevo), a bilo je i ljudi iz mješovitih brakova koji su također otišli. Iako je pritisak kontinuiran, premda s manjim oscilacijama, i tendencije odlaska Hrvata traju neprekidno i danas. Najveći je dio ipak otišao neposredno nakon onog prvog vala. Sada su se ljudi ponovo pokrenuli, pa i ljudi koji su svoj ostatak ovdje hranili nekom nadom u mir, sada su prelomili i žele otići. Jedan izvjestan broj ih je već otišao iz Kukujevaca, Gibarca i ostalih mjesta, iako je in intervencijom policije zaustavljeno istjerivanje Hrvata iz svojih domova. Proces odlaženja je, dakle, u trajanju, ali manjega intenziteta nego što je to bilo 1992. godine.

** Tko je ljude pokrenuo i da li je država učinila sve što je mogla, ili je*

NAŠ NAROD U SRIJEMU LAGANO UMIRE...

tajna baš u tome da država tada nije imala interesa zaštititi srijemske Hrvate?

- Ako govorim općenito o iseljavanju, mora se govoriti od dva slučaja - onaj koji smo imali 1992. kada su počela maltretiranja i ubojstva - poznato je da je u svim mjestima, koja su raseljavana, izvršen zločin - ubistvo u Kukujevcima, ubistvo u Golubincima, ubistvo u Hrtkovcima, u Petrovaradinu itd. I taj pritisak je dobro poznat. Sinonim za istjerivanje Hrvata postao je Hrtkovački sindrom i govori o svemu onome što je prethodilo iseljavanju. Dakle, u to vrijeme nismo imali dojam da nas država želi zaštititi i nije nas efikasno branila. Sada sa ovim zadnjim događanjima tijekom mjeseca kolovoza, nakon događaja u Kukujevcima i Gibarcu, iako malo zakašnjelo, ipak je intervencija policije uslijedila. Naravno, nakon inzistiranja DSHV-a. Hrvatskog ureda u Beogradu, Helsinškog odbora, Lige socijaldemokrata Vojvodine itd. I kad su apeli svih ovih organizacija otišli u svijet, onda je zaustavljeno istjerivanje mještana ovih sela.

** Šta mislite - zašto je ovog puta iseljavanje spriječeno - da li zato što radikali i SPS više nisu „u ljubavi“ ili je to zbog reakcija međunarodne zajednice i novokomponirane mirovne politike?*

- O ovom pitanju reći ću svoje osobno mišljenje: Ne bih rekao da se radi o onom prvome „razvodu braka“ radikala i socijalista, nego bi možda više bilo ovo drugo - zbog odjeka na vanjskopolitičkom planu i da to ne bi srozalo mirovnu

politiku SRJ.

** Kakvo je stanje s Katoličkom crkvom i slobodom ispovijedanja vjere - jer sve se ovo i najavljivalo upravo skrnavljenjem ili čak potpunim rušenjem crkava?*

- Već je dobro poznato što se zbivalo ispod termina „Hrtkovački sindrom“ i svakako je da su prvi na udaru bili sakralni objekti naše Crkve. Minirana je crkva u Novim Banovcima, zapaljen je toranj crkve u Erdeviku, zapaljena je unutrašnjost crkve u Neštinu. Ove godine je minirana i do temelja porušena crkva u Vašici... Zapaljena je crkva u Hrtkovcima, napadnuta je i crkva u Kukujevcima, svećenici su maltretirani - i fizički i psihički - recimo, župnik iz Šida koji je bio prva žrtva. Neki su svećenici napustili Srijem, ne mogavši više izdržati maltretiranja. Tako je od početka rata do danas Srijem napustilo 11 katoličkih svećenika, jedan je poginuo u saobraćajnoj nesreći, a jedan se sprema otići u mirovinu, što je isto posljedica stresova koje je proživljavao - od miniranja crkve, provala u župni ured, useljavanja u župni ured (Novi Banovci). Crkva je najprije minirana, a potom su kod župnika upala dvojica uniformiranih bradatih ljudi, i s uperenim puškama tjerala župnika da ih voda po stanu i crkvi i da im „pokaže gdje je sakrio oružje“. I tako sve do zadnjih događaja kada su mu se uselili u stan. I premda je policija intervenirala i iselila „nove stanare“, taj je čovjek ipak sve to proživio. Dakle, ostali smo bez 13 svećenika što je za naše prilike jako puno. Sada imamo 18 svećenika po župama i dvojicu u

samostanu u Zemunu. Nosimo teret zajedno sa svojim vjernicima i pomažemo koliko možemo i znamo da i oni suosjećaju s nama kada nam se događaju teške stvari.

** Obzirom da se nalazite u dijelu Đakovačko-srijemske biskupije, na koji način regulirate svoj rad - od pitanja državljanstva, pa do pitanja vezanih uz obavljanje crkvenih dužnosti?*

- Dio naše biskupije, koji se nalazi na teritoriju SRJ, sačinjavaju četiri dekanata: Kukujevački, Mitrovački, Petrovaradinski i Zemunski dekanat. S početkom rata otežane su komunikacije s našom centralom i biskupskim Ordinarijatom, pa je biskup zbog novonastale situacije imenovao biskupskog vikara biskupije Đakovačko-srijemske, u osobi petrovaradinskog župnika msgr. Stjepana Milera. Tako da mi neke svoje obveze možemo obaviti u Vikarijatskom uredu. A ako odlazimo u našu maticu, odlazimo kao i svi drugi ljudi - preko Mađarske, i to je, kao što i sama znaš, skopčano s dosta problema na koje smo se već - smiješno je reći - privikli.

** Kakve odnose imate s Ministarstvom vera Srbije, odnosno Jugoslavije?*

- Baš smo prije dva dana bili u Ministratsvu vera - išli smo tamo porazgovarati o nekim našim konkretnim problemima i bili smo, kao i uvijek, lijepo primljeni. Uglavnom se susrećemo sa savjetnicima gospodina ministra Dragana Dragojlovića, no, bilo je i susreta i sa gospodinom Dragojlovićem, kada smo imali

AKTUALNO

razgovore o aktualnim problemima Crkve u Srijemu.

** I kakav je stav gospodina Dragojlovića, odnosno njegovog Ministarstva oko zadnjih događanja u Srijemu - oko rušenja katoličkih crkava i protjerivanja vjernika i svećenika?*

- Kad dođemo s tim problemima, naiđemo na razumjevanje i na osudu takvih barbarskih djela. Međutim, često se sve završi slijevanjem ramenima i komentaram - pa, znate šta se dešava u Hrvatskoj i kolike su tamo pravoslavne svetinje srušene, pa je ovo što se dešava sada kao neki revanšizam. No, ne bih mogao reći da sam stekao dojam da Ministarstvo vera opravdava taj čin. Oni taj čin osuđuju, no pokušavaju objasniti ono što oni smatraju uzrokom takvog čina.

** Kakav odnos imate sa Srpskom pravoslavnom crkvom?*

- Ni prije rata nije bilo nekih značajnijih kontakata, osim naravno, onih privatnih, kada mi kao kolege jedni drugima odlazimo čestitati praznike, ali od 1990. pa evo sve do sad mi nismo imali nikakvih kontakata sa SPC-om. Bilo je nekih kontakata kada nam je dolazio naš biskup msgr. Ćiril Kos. Onda je bio upriličen susret s vladikom srijemsko - karlovačkim gospodinom Vasilijem. Mi na terenu nismo službeno imali nikakav susret, čak ni u ekumenskom smislu.

** Ne mogu a da ne upitam još nešto: na onaj famozni Dokument svoje su potpise pored potpisa srbijanskih političara i vojske i političara bosanskih Srba i njihove vojske stavila i dva crkvena velikodostojnika: patrijarh g. Pavle, i vladika Bačke eparhije g. Irinej Bulović, kao da je Bačka eparhija bila u ratu. Kako to tumačite?*

- Ja sam vidio te potpise, no ja u to ne bih mogao dublje ulaziti. Mogu imati svoj stav i svoje mišljenje... Jednostavno bih mogao reći da smo mi iz Katoličke

crkve ovdje u Srijemu - možda smo malo time iznenađeni i ne znamo šta se je time htjelo postići, odnosno tko je s kime manipulirao. Ili, možda je čak isuviše očito tko je s kime manipulirao. No ostaje pitanje je litrebalo tako učiniti, ili nije. Naše nije da dajemo kvalifikaciju toga čina, iako smo, ponavljam, iznenađeni.

** Čula sam da unazad deset god-*

ina Matični uredi kod nas nemaju obvezu upisivati ljude u knjigu državljana. Budući da se i u crkvama vode knjige krštenih i umrlih, imate li kontakata s državnim Matičnim uredima?

- Ako zatreba neki dokument, konkretno krsni list, to se rješava u župnim uredima, ali za godišta mlađa od 1948. godine. Međutim, problem može nastati ukoliko se traže godišta starija od 1948. godine, jer do 1948. godine nije bilo posebnih Matičnih ureda, nego je župnik bio i matičar i upisivale su se samo osobe kod krštenja u matice crkve. Te matice su sa 1945. godinom da tako kažem - nacionalizirane, odnosno povučene su iz župnih ureda i kako su otvoreni Matični uredi za civilnopravno područje (a Crkva

odvojena od države) onda su oni od te godine vodili evidenciju od tog vremena. I cijelo ovo vrijeme mi smo imali prava uvida i korištenja tim maticama. I na mnogim mjestima to dobro funkcionira, premda smo u novije vrijeme imali slučajeva - o čemu smo obavijestili i Ministarstvo vera - gdje se župnik sa šidskoga područja žali da mu tamo nije dopušten pristup u Matični ured.

** Koji su još problemi s kojima se susrećete, osim ovih?*

- Situacija čak i u Srijemu nije svugdje ista. Poznato je da su pojedina mjesta (obično rubna) bila na većem udaru. I tu su bili znatno veći problemi nego u unutrašnjosti, ili u mjestima uz neki veći grad, gdje je lakše obavijestiti i policiju i novine itd. U nekim je mjestima bilo napada. Čak i prekidanja održavanja Mise. Evo na primjer nedavno u Hrtkovcima, ili kada je jednostavno otet automobil svećeniku koji je obilazio župe u obavljanju pastoralnih dužnosti. Pod takvim okolnostima, nisu mogle raditi crkve u Hrtkovcima, Nikincima, Kukujevcima, Gibarcu, Slankamenu, Banovcima, Golubincima... Na drugim mjestima su se sve vrijeme održavale službe. Ponegdje je bilo dobronamjernog upozorenja i od policije da ne zvonimo i ne oglašavamo početak službe, a u Nikincima su sami mještani rekli - ne smijete zvoniti, osim u vrijeme sprovoda!

** Znači, za „milost“ što nas ne ubijaju, ne smijemo ni zvonom sa crkve oglasiti da smo uopće živi?*

- To je u ovim mjestima tako bilo.

** A kako je bilo kod vas u Petrovaradinu?*

- Živimo ni u ratu ni u miru, no sve vrijeme su se obavljale službe. čak i 1991/2. Kada je val terora bio najveći i kada smo mi svećenici bili optuživani da

AKTUALNO

naoružavamo Hrvate itd. Onda je bilo razboritije, čak je i policija to negdje sugerirala da se za Božić ne održavaju polnočke, već da ih pomjerimo za neki sat ranije. Kasnije kad se situacija malo smirila, nastavili smo polnočku održavati u tradicionalno vrijeme.

* *Kakva je ekonomska situacija kod vjernika?*

- Objasniti ću to jednim plastičnim primjerom: Osjetili smo da nam u crkvu ne dolazi onoliko vjernika koliko je uobičavalo dolaziti. To je bilo u vrijeme one galopirajuće inflacije. Kasnije načujemo - stid ih je doći, jer nemaju dati za milostinju! Nemaju ljudi ni tu MILIJARDU - eto kakva je situacija bila! (smijeh). Kad smo osjetili da je to problem, onda smo u Petrovaradinskom dekanatu donijeli odluku da kažemo ljudi-

ma da mi više u crkvi ne sakupljamo milostinju. Ostavili smo košaricu na stolu kod ulaza - pa tko može ili želi, može priložiti milostinju - i to tako traje i danas. Vjernici nam uglavnom žive na nivou ispod prosjeka, pa smo i one osnovne, simbolične troškove (sprovodi itd.) sveli na minimum. Ili se potpuno odričemo taksi.

* *Čak i ljudi, koji poput mene nisu crkveni (a da li su religijski, drugo je pitanje), uviđaju koliko su katolički svećenici učinili za svoj narod na ugroženim područjima. Jeste li svejsni svoje grandiozne uloge u ovom povjesnom trenutku? Odakle Vam snaga?*

- Moja snaga izvire od Boga. Iz svijesti da ja baš u tom zvanju mogu činiti više za svoj narod, ili za pojedinačnog čovjeka, više nego u bilo kom drugom zvanju. To moje opredjeljenje za zvanje

svećenika i moja vjera jest ono što mi je davalo snage. I tek sam sada doživio u svom svećeničkom zvanju kao potvrdu baš veličine svog poziva i snage Crkve koja ljude nosi i bodri, vodi putem nade, unatoč svih problema, Sadašnja situacija je još više potvrdila veličinu toga zvanja u konkretnom životu, nego li sve ono dosadašnje što sam živio.

* *I šta dalje? Kakva je sudbina našeg naroda u Srijemu?*

- Kaže se - Čija teritorija, onoga i religija. Naš narod u Srijemu lagano umire. Sve ga je manje. Mislim da ćemo i neke župe morati reorganizirati. Ima crkava koje više nemaju vjernika... Mi smo tu da s našim narodom ostanemo do zadnjega...

Vesna Kljajić

VIJESTI...

Beograd, 17.10.1995.

Izvršni odbor Saveza jevrejskih opština Jugoslavije (SJOJ) oglasio se izjavom u kojoj iznosi svoju zabrinutost zbog "širenja antisemitizma, jednog od vidova rasne, verske i nacionalne mržnje u Srbiji i Jugoslaviji". Izvršni odbor upozorava na veliki publicitet koji je dat knjizi Ratibora Đurđevića, te na druge publikacije, novinske članke, radio i TV emisije "koji su izrazito antisemitski. (...) Sve to opravdano izaziva ogorčenje i zabrinutost članova malobrojne jugosloveske jevrejske zajednice, i ne samo njih." Vlast na to uporno šuti. Židovska zajednica traži od vlasti da ih, kao punopravne građane SRJ, zaštite kako je to zakonski predviđeno.

DSHV već pet godina upozorava vlasti i javnost na stvaranje antilrvatskog raspoloženja kao oblika diskriminacije i - nitko na to ne reagira. Nadamo se da ova izjava imati veći uspjeh.

Zagreb, 19.10.1995.,

Beograd, 20.10.1995.

Predsjednik vlade Republike Mađarske Gyula Horn službeno je posjetio Republiku Hrvatsku. U razgovorima na najvišoj razini dogovoren je razvoj budućih odnosa između Republike Hrvatske i Republike Mađarske na političkom i gospodarskom polju, kao i o položaju mađarske zajednice u Hrvatskoj i hrvatske zajednice u Mađarskoj i zadovoljavanju njihovih potreba i interesa.

Predsjednik Vlade Republike Mađarske službeno je posjetio SR Jugoslaviju. Osim bilateralnih odnosa vođeni su razgovori i o položaju Mađara u SR Jugoslaviji i zadovoljavanju njihovih potreba i interesa.

IZBORI U HRVATSKOJ

29. listopada ove godine bit će održani prijevremeni izbori za Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske.

Stari saziv Sabora je prije svoga raspuštanja izglasao novi izborni zakon, koji predviđa nekoliko novina koje vode brigu o realnoj situaciji u Repub-

lici Hrvatskoj i hrvatskom narodu.

Jedna od tih velikih novina je da će hrvatska dijaspora birati na posebnoj listi 12 zastupnika. Opće je, naime, poznato da je uslijed političkih interesa tuđinskih vlasti hrvatski narod stoljećima bio sustavno raseljavan. Oko jedne trećine Hrvata žive izvan Hrvatske. Sada će i oni moći putem svojih zastupnika u Saboru moći ugrađivati svoje interese u hrvatsku državnu politiku. Predviđeno je da će se moći glasnati samo u onim državama, koje priznaju Hrvatsku. Suglasnost za obavljanje izbora na svojoj teritoriji dalo je preko 40 država.

Druga novina je da je zakonski osigurano zastupstvo manjinama u Saboru. I one će moći direktno birati svoje zastupnike na posebnim listama. Broj mjesta je predviđen prema udjelu u broju stanovnika. Za Srbe je, npr. predviđeno 3 mjesta.

U Hrvatskoj će time biti ispunjen zahtjev za direktnim proporcionalnim zastupstvu manjina u Saboru.

I mi postavljamo ovaj zahtjev već pet godina, ali od ostvarenja - ništa! Dokle?!

Józsa Laszlo, član Predsjedništva Saveza vojvođanskih Mađara (SVM)

ZAJEDNIČKIM SNAGAMA DO OSTVARENJA AUTONOMIJE

Ovih dana, članovi najužih rukovodstava SVM i VMDK boravili su u Republici Mađarskoj, na poziv mađarske Vlade, a po pitanju rešavanja položaja mađarske manjine u Vojvodini. Ovim povodom smo razgovarali sa članom Predsedništva SVM, bivšim zamjenikom Ministra za ljudska prava pri Saveznoj Vladi Jugoslavije, odvjetnikom, gospodinom Jozsa Laszlom.

*** Da krenemo od ranijih dana: Kažite nam nešto o svojim aktivnostima kao zamjenik ministra za ljudska prava pri Saveznoj Vladi?**

- Ja sam za vreme Panićeve Vlade u tada osnovanom Ministarstvu bio pomoćnik ministra za ljudska prava i prava manjina. To Ministarstvo je svojevremeno imalo plan aktivnosti za pronalaženje adekvatnih rešenja za zaštitu ljudskih prava. Bilo je evidentno da se tokom 1991. godine zemlja suočila s ogromnim brojem kršenja ljudskih prava i u oblasti zaštite manjina. To Ministarstvo je imalo težak zadatak s obzirom da smo u to vreme živeli u neposrednoj opasnosti od ratnih zbivanja. U to vreme su tek neke ratne operacije zaustavljene na tlu Hrvatske, a konflikti u BiH su se tek nazirali. Svi ovi događaji na makropolitickom planu imali su i te kakvog uticaja na stanje ljudskih prava i prava manjina. Zbog svega ovoga došlo je do formiranja ovog Ministarstva. Bilo je zamišljeno da pored ministra i njegovog zamenika, kao vodeće ličnosti u tom Ministarstvu na ravan pomoćnika ministra budu angažovani predstavnici tri najveće manjinske skupine u zemlji, a to znači, predstavnici albanske, muslimanske i mađarske nacije. Međutim, opšte je poznat rezervisan stav albanskog naroda u vezi učešća u politickom životu u ovoj zemlji, pa stoga pomoćnika ministra iz redova albanskog naroda nismo imali.

Nažalost, izbori, koji su održani krajem 1991. godine, promenili su politiku prema ovom Ministarstvu. Došlo je do osetljivog pada prestiža ovog Ministarstva u odnosu na značaj koji je imao u prethodnom periodu. Na žalost, novoosnovano Ministarstvo relevantnim politickim krugovima - mislim prvenstveno prema međunarodnim organizacijama - bio je samo izlog putem koga je nova vlast pokušavala popraviti svoj image. Moje iskustvo pokazuje da ovakav način rada obično biva (i bio je) bezuspešan, a rejting i prestiž novog Ministarstva posle našeg odlaska (ožujak i travanj 1993.) ostao je sasvim bez uspeha. Nakon rekonstrukcije nove Vlade, Ministarstvo kao takvo bilo je ugašeno, pa je savezni ministar za ljudska prava i prava nacionalnih manjina postao ministar bez portfelja sa ne baš jasno određenim kompetencijama. A kad govorimo o tim kompetencijama, tu je važno kazati da su domeni našeg Ministarstva iz početka nužno iz pravnih razloga morali biti ograničenog karaktera. Nama jednostavno tada u važećem pravnom sistemu, koji doduše i dan danas postoji, nisu obrazloženi mehanizmi putem kojih bi se moglo nastupiti. Mi nismo imali nikakve nadzorne kompetencije, nikakve naredbodavne kompetencije. Naš se rad, prema tome, svodio samo na praćenje stanja, na izveštavanje i na predlaganje za preduzimanje odgovarajućih mera. Ustavno - pravna struktura SRJ sa izrazito jakim kompetencijama Republika članica bio je dodatni faktor otežavanja posla. No, sada je jasno da ovo Ministarstvo više i ne postoji, a problemi i te kako postoje. Dakle, savezna izvršna vlast je smatrala da je ova problematika takvog karaktera da ne zaslužuje poseban tretman. Mislim da je ovakvo stanje

neodrživo. Neodrživo zbog toga što će svakako i u narednom periodu biti dosta stvari koje će trebati uraditi na afirmaciji zaštite ljudskih prava i na preventivnoj zaštiti. Ja sam uveren da će ovim poslom morati da se bavi jedna sasvim specijalizovana institucija, faktički državni organ. U svakom slučaju, jedno takvo Ministarstvo dobro bi došlo nastojanjima da se na polju zaštite ljudskih prava zaista nešto ozbiljno uradi.

*** Koju funkciju sada obnašate, i da li je ona povezana s Vašim prethodnim radom na pitanjima zaštite ljudskih prava?**

- Još za vreme rada u Ministarstvu, ja sam od stranke VMDK bio izabran za saveznog poslanika, a tu funkciju obavljam i danas. To radim na neprofesionalnoj bazi, jer nakon moje ostavke na mjesto pomoćnika ministra, vratio sam se mojoj osnovnoj profesiji - advokaturi. U međuvremenu, došlo je do stvaranja jedne nove politicke organizacije - SVM, gde sam ja član Predsedništva. Mislim da je malo umanjen moj angažman po pitanju obrane, zaštite i afirmacije ljudskih prava, mada ni ovakva konstatacija nije sasvim ispravna, jer u advokaturi, mojoj osnovnoj profesiji, susrećem se sa širokim spektrom pitanja koja koincidiraju sa Ustavom zaštićenim ljudskim pravima u svakodnevnom radu. Prema tome, i ja se i te kako susrećem s ovom problematikom.

*** Recite nam nešto o razlogu posjeta Vaše stranke i stranke VMDK Vladi Republike Mađarske**

- U Mađarskoj postoji jedan poseban ured koji se bavi problemima Mađara van granica Mađarske, i jedna povećana skupina Mađara iz Vojvodine (njih 12) - kako je u pozivu bilo formulisano - istaknutih ličnosti vojvođanskih Mađara - bilo je pozvano u posetu radi konsultativnih

razgovora na tri nivoa: prvo smo bili gosti ovog Ureda, gospodina Laszlo Labadia i ovom Uredu nadređenog državnog sekretara iz kabineta g. Csabe Tabaidia. Zatim smo bili primljeni na razgovor kod predsednika Republike, g. Arpada Goenza, a na kraju i kod g. Gyule Horna, predsednika Vlade Republike Mađarske. Na listi pozvanih nalazile su se istaknute ličnosti iz političkog, obrazovnog, kulturnog i duhovnog (crkvenog) života vojvodanskih Mađara. Bili su predstavljeni i zastupnici političkih stranaka DZVM i SVM, g. Kasza Jozsef je bio u funkciji predstavnika rukovodilaca lokalnih samouprava, gde Mađari žive u znatnijem broju. U delegaciji smo imali i univerzitetske profesore, direktora naše najveće izdavačke kuće, rukovodioca Katedre za mađarski jezik, reformatorskog biskupa, predstavnika RKT crkve, a ja sam bio u funkciji sekretara vojvodanskog Kuratorijuma - fondacije Ilyes - koji se bavi potporom i pomaganjem kulturnog i duhovnog života Mađara izvan Mađarske.

*** Kako i zašto je došlo do političkog sukoba i podjele unutar mađarske političke organizacije?**

- Nakon više od godinu ipo dana od Skupštine, odn. Konferencije DZVM koja je održana krajem marta 1994. godine, mislim da većina nas ni dan danas nije načisto sa pozadinom ovog političkog sukoba, koji je početkom 1994. evidentno nastao u najužem rukovodstvu DZVM. Praktički između tri ličnosti: sa jedne strane Andrasa Agostona, kao predsednika i Janosa Vekasa, jednog od potpredsednika koji su u tom sukobu bili na jednoj strani, a na drugoj su bili Sandor Hodi, drugi potpredsednik DZVM. U javnosti je iskorištena situacija u određenim nejasnoćama koje su pratile finansijsku potporu koja je dolazila iz Mađarske, do koje se dolazilo putem konkursa. Jedan deo koji je svojevrmeno sastavljao g. Hodi za razne namene, što znači ne za aktivnost DZVM, već za određene namene iz oblasti kulturnog i duhovnog života. Ja mislim da je najveće pitanje bilo oko toga u kojoj meri DZVM može, treba i sme da vrši kontrolu nad odo-

bravanjem i korištenjem ovih sredstava, koja nisu išla u korist DZVM-a. Izgleda da je tu došlo do političke konkurencije između napred pomenutih ličnosti i dva tabora u shvatanjima. Meni se čini da je linija gospodina Agostona zastupala stanovište da DZVM treba da ima

praktički totalnu kontrolu nad korištenjem ovih sredstava za korištenje onih političkih ciljeva - apsolutnu i beskompromisnu borbu za mađarsku autonomiju i sva pitanja koja se natalože na ovu političku kičmu. Kažem i odgovorno tvrdim da u ogromnoj većini, pa čak i u užem Predsedništvu DZVM ni danas ne može biti jasno totalna pozadina ovog sukoba, jer osim ove trojice spomenutih rukovodilaca, to niko nije tačno znao. Svima onima, koji su se izdvojili iz DZVM i osnovali SVM, bio je neprihvatljiv način ovog sukoba. Mi nismo bili zadovoljni sa postupcima onog dela rukovodstva koji je pristupio g. Agostinu, jer smo smatrali da sve nastale probleme je trebalo rešavati na sasvim diskretan način i unutar organizacije. Bili smo mišljenja da svi oni čija su imena pomenuta unutar ovoga sukoba, i recimo, skandala, trebaju da se povuku i da na njihovo mesto dođe jedno novo rukovodstvo. Međutim, naravno, jedan ovakav stav nije koncipirao sa političkim ambicijama po pitanju up-

letenih osoba. Prema tome ovakav zahtev nije mogao biti uvažen. Mi nismo bili zadovoljni s načinom rukovođenja sa isključivim ponašanjem, sa etiketiranjima koje su u prvom redu rukovodioci lokalnih samouprava dobijali od rukovodstva DZVM. Mi nismo bili zadovoljni klimom u rukovodstvu DZVM koje nije bilo komparativno ni unutar Organizacije, a kamo li u celovitosti mađarske zajednice u Vojvodini. To je bilo jedno rukovodstvo sklono da izaziva konflikte, udaljavanje svoje baze od samog DZVM-a, i mislili smo da se ovim putem ne može ići, nego je potrebno oformiti jednu novu organizaciju koja je otvorenija i spremnija na dijalog. U prvom redu kažem, sa samom mađarskom zajednicom, a u drugom redu i sa svetom koji nas okružuje, i tu sasvim jasno ciljам na vlast. A tu ciljам i na naše političke partnere. U vezi odnosa naše dve političke organizacije moram istaći jedno nezadovoljstvo, ali to nezadovoljstvo ne proizilazi iz ponašanja ljudi u SVM - jer mi smo u više navrata nudili saradnju starijoj političkoj organizaciji, jer smo ubeđeni da samo zajedničkim nastupom možemo uspešno zastupati interes mađarskog naroda. Na žalost, čini se da sa druge strane dolaze odgovori koji više idu u prilog stvaranju međusobnog konflikta, nego u cilju stišavanja i tu bih mogao istaći i zadnji primer, a to je načelni dogovor koji je postignut u Budimpešti, jedan nenameravani i u prvom redu jedno nesvrstano i neuvršteno pitanje - a to je buduća saradnja na izradi koncepta autonomije. Izgleda da je pritisak od prvog trenutka bio takav da je g. Agoston, izrekao svoju spremnost za saradnju u vezi ovog pitanja. Na žalost, te spremnosti nema u otvorenom obliku u daljoj fazi, već dva dana nakon saopštenja, rukovodstvo DZVM je tu saradnju postavilo na sasvim neizvesne staze.

*** Kako tumačite zadržavanje poslaničkih i odborničkih mesta u Parlamentima od strane SVM-a, kad se zna da su ti predstavnici u stvari kandidati na izborima stranke DZVM?**

-U vezi poslaničkih i odborničkih mandata, ja mislim da je situacija sa pravne strane jasna: Naime, mandati ne prestaju sa činjenicom što su promenili, izbačeni, zapravo isključeni iz DZVM, a naravno ne treba se ograničavati na pravno obrazloženje. Radi se o sledećem: svi oni koji su bili izabrani kao članovi DZVM oni su i lično sasvim sigurno doprineli izborima DZVM-a i ne može se uputiti previše prigovorima onima koji su mandate zadržali, a to su zapravo svi. A iz razloga što mi nismo bili voljni i osećali potrebu da zajedničke rezultate prepustimo onoj grupi koja jednostavno zbog svog prestiža više sama ne može preuzimati zastupanje interesa vojvođanskih Mađara. Zastupanje interesa mora biti zajednički posao, a to je bio osnovni razlog da se ovi mandati zadrže.

*** A šta je, onda, bila tema razgovora u Mađarskoj?**

- Mi za tu temu nismo imali međusobni odnos dve političke stranke, niti potrebu za saradnjom, ali nakon izjave u toku samih razgovora - predstavnik SVM g. Ferenc CSubella - da je SVM spreman na saradnju i želi tu saradnju, došlo je do situacije u razgovorima, kada ni g. Agoston nije mogao suprotno izjaviti. To je bio odlučujući trenutak kada se činilo da postoji mogućnost da je došlo do preokreta u međusobnom odnosu dve političke stanke i da će se nešto na tom polju i uraditi, a zapravo je ciljano na zajednički nastup za izradu jednog koncepta autonomije koji bi onda u kasnijoj fazi bio ponuđen kao zajednički predlog. I to ne kao predlog političkih stranaka, nego vojvođanskih Mađara u celini. Znači, takav koncept bi bio ponuđen Vladi Srbije, odn. nadležnim organima kao podloga za političke razgovore o budućnosti vojvođanskih Mađara. Mi naime danas smatramo - a to smo već dosta puta izjavili, da pitanje budućnosti, pitanje preživljavanja i konkretno, pitanje političke autonomije ne smatramo partijskim pitanjem na koje bi isključivi mandat imala jedna ili možda obe političke partije, već smatramo da je to pitanje od izuzetne važnosti za budućnost naše

mađarske zajednice. I sigurno je da na toj bazi treba izgraditi zajednički pristup. Kod izgradnje zajedničkog pristupa i nastupa, jako je bitno odrediti polazne osnove - a one bi kog ovakvog rada trebale biti da koncept, koji bude izrađen, mora odgovarati potrebama - kako onim etnikumima koji žive na severu Bačke, tako i onima koji žive u dijaspori. Jedan ovakav politički zahtev uživa podršku jedne odlučujuće većine Mađara, jedan odlučujući konsenzus većine Mađara.

*** Da li se uz ostvarivanje nacionalnih prava mađarske manjine, Vi ujedno zalažete i za prava ostalih manjinskih naroda i kakva koncepcija autonomije je zamišljena?**

- Naravno, prevremeno je govoriti o svim detaljima koji bi krasili jedan ovakav zajednički koncept autonomije, ali polazeći od činjenica da jedna etnička autonomija obezbeđuje jedan sasvim zavidan nivo prava koja uživaju pripadnici te manjinske autonomije i narodne skupine, sigurno je da se ovakav koncept ne može provoditi bez jasnog stava da istu meru prava i kompetencije treba obezbediti svim ostalim narodima koji budu živeli u toj autonomiji. Pre svega, treba istaći i to da važeći, odnosno ranije važeći koncepti autonomije su išli tom linijom - naime, taj segment koji smo nazvali personalnom autonomijom - bio je takve prirode da je omogućavao postojanje i funkcionisanje višeetničkih autonomija na personalnom principu, iz prostog razloga što bi time bili obuhvaćeni segmenti društvenog života, kao što su obrazovanje na maternjem jeziku, kulturna pitanja, informisanje. I to je sigurno takva stvar koja se na isti način može regulisati u odnosu na sve narode koji zajedno žive. Tu jednostavno nema mogućnosti da dođe do kolizije interesa. Ovo načelno pitanje je možda malo interesantnije u pogledu teritorijalne autonomije, ali ni tu ne treba imati previše bojazni, jer stvaranjem jedne teritorijalne autonomije određena manjina ima većinski broj u našem okruženju, i sigurno je lako pronaći mogućnost da jedna takva teritorijalna autonomija ne bude u službi jednog entiteta, već da bude u službi celokupnog spektra ljudi i naroda koji

u njoj žive. Bilo kakva isključivost ovde ne bi bila prihvatljiva. Prema tome, teritorijalna autonomija bi bila u funkciji toga da se oni problemi, koji se mogu rešavati na lokalnom nivou rešavaju na lokalnom nivou, uz korišćenje onih resursa i snaga kojima mi raspolažemo ovde u našim uslovima suživota. U tome teritorijalna autonomija ne bi značila isključivost u prevladanju jednog etnikuma nad drugim, jer mi se zapravo borimo protiv ovakvog stanja i sigurno nikakvu sreću ne bi donelo odlaganje u drugu krajnost. Ovo nije bila namjera, niti će ikada biti.

*** U kojoj je mjeri po ovom pitanju važna uloga matične države?**

- U prvom redu mislim da je nesporna sloboda svakog kolektiviteta da održava veze i odnose sa svojom matičnom nacijom, pa čak i sa svojom državom, gdje njegova nacija živi. Ali sigurno je i to da pomoć i efektivni angažman te države je ograničenog karaktera. Ovo pitanje, pitanje autonomije i pitanje rešavanja budućnosti određene manjine je u prvom redu pitanje koje se ima rešavati sa organima vlasti, ali sam siguran i u to da matična nacija i matična država na međunarodnom planu i na međudržavnom planu mogu pronalaziti za sebe takve zadatke i usluge koji će ići zajedno sa htenjima određene manjinske skupine i koji će se, naravno, nadovezivati. Ovo nikako ne znači uplitanje u unutrašnje odnose, jer mislim da svakom mora biti jasno da zaštita ljudskih i manjinskih prava se u međunarodnim odnosima već više decenija ne tretira kao pitanje čije nametanje izaziva tj. dovodi do zaplitanja jedne susedne ili druge zemlje, već se radi o takvim univerzalnim potrebama kod kojih se manjina ne može povlačiti iza zaveses i barijere koja se zove „uplitanje u unutrašnje odnose“. Radi se dakle o pitanjima takvog karaktera koji uživaju daleko veću prodornost u međunarodnim odnosima i saglasno tome, više treba ići na plodnu i efektivnu saradnju koja može nastati među susednim zemljama u okviru dobrosusedskih odnosa i to je ispravan put što se tiče moguće uloge, konkretno Republike Mađarske u

TKO JOŠ PAMTI ZGAŽENE SVIJEĆE...

rešavanju problema Mađara Vojvodini. Sve to u funkciji položaja i budućnosti manjinskih entiteta, dobrosusedskih odnosa i opštih političkih i sigurnosnih uslova.

* Šta mislite o planu Z-4 i kako ga tumačite i da li je on prihvatljiv i za ostale dijelove Jugoslavije?

- Plan Z-4 je bio izraz političkog htenja međunarodne zajednice da bi se rešio status Srba u Hrvatskoj. Sadrži izuzetno širok set prava i ovlašćenja koji su bili pod zaštitom UN. Plan je predviđao čak i demilitarizaciju tih zona, posedovanje sopstvene monete, sopstvenih policijskih snaga, odvojeno sudstvo, odvojeno zakonodavstvo, znači jednu autonomiju tako širokog spektra, da već možda i premašuje klasična shvatanja autonomije, jer autonomija ne dovodi u pitanje suverenitet države. No, sve u svemu, posle korenite promene situacije, plan Z-4 više se ne čini aktuelnim. Što se tiče primenjivanja plana Z-4 na ostale delove Jugoslavije, ja mislim da društveni pa i nacionalni odnosi su drugačijeg karaktera, ako gledamo područje Vojvodine. Puko prepisivanje bilo bi nemoguće, ali određene ideje se mogu iskoristiti, jer smatram da svaki rad i koncepcija može imati određene pouke i za druge situacije, i za druga područja, tako da nikakvog paralelizma ne vidim da bi bilo umesnom, ali ponavljam, određena rešenja i ideje mogu se uzeti u razmatranje.

*Ovih dana smo saznali o poseti JUL-a Republici Mađarskoj. Da li je ova posjeta u svezi s posjetom dviju delegacija SVM i DZVM?

-Mi smo na licu mesta od predsednika Arpada Gönca saznali da će doći do ove posete, tako da nikakve povezanosti ja nisam uočio. Štaviše, koliko sam shvatio, da je do posete JUL-a došlo na inzistiranje jugoslovenske strane. Veza je bila uspostavljena ranije, a posjeta JUL-a je usledila kasnije.

Sandor Molzer

GR ne pravi razliku između stranaka DZVM i SVM. Ovoga puta razgovarali smo s g. Laszlo Jozsom, a sljedeći puta i sa nekim od članova DZVM.

Subotica je 11.X. ove godine proglašena za prvi grad mira u Jugoslaviji.

Osjećam veliku potrebu da se tim povodom podsjetim (a i ostale čitatelje GR) - Subotica je zaslužila ovo priznanje, ali je bitno da se kaže da je to zasluga svakako onih koji su svoj glas protiv rata digli još 1991. , kada je ovo ludilo i počelo.

Zahvaljujući građanima koji su tada imali smjelosti dići svoj glas, premda su na svakom koraku bili proganjani, klevetani po sredstvima javnog informiranja kao ustaše, narodni neprijatelji, dobivali otkaze, zatvarani zato što su odbili poziv u rat, odvođeni na prve linije fronta (ako su uhvaćeni) disciplinski kažnjavani, saslušavani i što sve ne... Mnogi su se i iselili.

Nikako ne treba zaboraviti one koji su 1991. među prvima služili ekumenske Mise za mir, one koji su svoj potpis dali, iako Srbija „nikada nije bila u ratu“ kako tvrde oni koji su podigli spomenik žrtvama rata 1991. godine...

Ne dozvolimo da oni, koji su od ratnih huškača i ratnih zločinaca postali najveći mirotvorci, pripišu sebi da su oni oduvijek bili za mir. Znamo bar u našoj sredini tko je što činio. Ne dozvolimo da oni, koji su nas klevetali, vrijeđali, sankcionirali, šutirali svijeće, sada budu najveći mirotvorci. Rane nas, koji smo od samog početka bili protiv rata, još su vrlo svježje i ostat će nam dok smo živi. Ali, naša je savjest čista. Zbog naše djece i svjetske javnosti moramo ukazati na to tko je bio tko, i tko je odista želio mir, a tko

jedno govorio, a drugo radio.

Članovi političkih stranaka DSHV i VMDK najviše su bili izloženi pritiscima, ali ja tvrdim da su te stranke jedine odista bile protiv rata i ostale dosljedne u svojim stavovima, dok su drugi mijenjali svoje mišljenje, u ovisnosti od aktualne političke vlasti.

Često se pitam - kako ti ljudi uopće mogu mirno spavati ili se pogledati u zrcalu, kada jedno govore danas, sutra drugo, a rade nešto sasvim treće. Najviše začuđuju intelektualci i visokobrazovani ljudi koji su se izmjenili preko noći i otišli u službu jedne politike koja je nanijela toliko zla svima, pa i vlastitom narodu, politike koju je cijeli svijet osudio.

Na otkrivanju spomen ploče u povodu proglašenja Subotice za grad mira, vrlo je evidentno bilo da nije bio prisutan nitko iz Okruga, niti vladajuće političke stranke, niti njezinih satelita.

Netko će od čitatelja - navikavši na našu toleranciju - reći da sam pretjerala, ali oprostite mi, jer kroz ove četiri godine se nakupilo puno gorčine i žuči u meni zbog nepravde koja je nanošena i meni i mojim istomišljenicima.

Imamo nebrojene žrtve, more unesrećenih ljudi, posijanu mržnju, zgarišta i civilizacijsku sramotu. Većina Subotičana nije podržavala politiku rata. Iako smo bili nemoćni spriječiti ga, ovo nam je barem mala utjeha pred našom savješću i za naša buduća pokoljenja.

A. K.

Interview: Azem Vllasi

U ISČEKIVANJU RASPLETA

Pojavom knjige Ivana Stambolića, ponovo su na scenu izvučeni događaji od prije desetak godina, kao i njihovi akteri. S druge strane, pitanje Kosova - a koje se u političkim analizama smatra "nerješnim" kao da se ponovo aktualizira. Stoga smo se obratili g. Azemu Vllasiju da nam pojasni neke nedoumice. Najprije nas je zanimalo gdje je i što radi sad?

- Tu sam, gdje sam s manjim prekidima uvijek bio, na Kosovu, odnosno u Prištini. Ne zato što nemam drugog izbora, već zato što imam one duboke, prave razloge da ostanem i u ovim teškim uvjetima uz svoj narod. Sve značajno u mom životu vezano je za ovu sredinu, za Kosovo, za sudbinu naroda kojem pripadam. Uostalom, zar se ne bi radovali mom odlasku sa Kosova oni koji su me progonili, prijetili mi na mitinzima, hapsili i sudili mi zato što sam se pokušao oduprijeti njihovom ludilu. No, podrška Albanaca, zbog koje sam bio okrivljen, nije tek uspomena već i obaveza da ostanem s njima.

* Na kojim poslovima radite?

- Radim kao odvjetnik i kažu da sam se dobro snašao u ovoj struci. Na žalost, postao sam neka vrsta stručnjaka za političke procese, što mi nije ni drago ni lako. Bilo bi mnogo bolje da ih nema. Bio sam još uvijek u godinama kada se može početi ponovo i nisam želio da budem "bivši političar". A treba i živjeti od nečega.

* Niste valjda rekli "zbogom" politici?

- Naravno da ne. Politika mi je "u krvi" i nisam se sasvim povukao iz političkog života. Nastojim svojim iskustvom, procjenama pomoći koliko mogu. Bavio sam se petnaestak godina politikom, prošao kroz teška iskušenja i drame, a to se ne zaboravlja lako. Dijelim sudbinu Albanaca kojima se u svakom trenutku može dogoditi da se nađu na udaru represije, da budu uhapšeni, zatvoreni... jednostavno, nastojimo živjeti

koliko god je to moguće normalno, i raditi unatoč svemu.

* Upitate li se nekad šta nam se ovo događa i zar je moralo sve biti baš ovako?

- Da ovo, što se događa već šestu godinu, nije toliko tužno i ružno, tragično, da ljudi ne pate zbog ovakvog stanja, moglo bi biti i komično. Naime, kada je 1989. godine nasilno ukinuta kosovska autonomija i zaveden režim sile i represije nad Albancima, ovdašnji Srbi su bili sretni što ih je njihova vlast iz Beograda odvojila od Albanaca, što neće više morati podnositi i Albance u vlasti, ili u politici. Mislili su da je to sreća za Srbe! Albanci su bili nesretni zbog gubitka autonomije i svega što je uslijedilo. Tugovali su i trpili. Srbi su likovali kada su Albance istjerali s posla, njihovu djecu iz škola, kada su liječnicima zato što su Albanci onemogućili da liječe svoje pacijente... Sada više nisu tako sretni. Naprotiv, i oni su tužni i nezadovoljni, jer ništa nema od blagostanja koje im je Milošević obećao. I Srbi žive svakim danom sve teže i njihova mržnja prema Albancima im se nije isplatila. Ni laži na koje su ih poticali

mediji i vlasti. I dalje odlaze s Kosova. I dalje moraju gledati Albance koji su tu, žive svoj život kako znaju, dovijaju se, rade i opstaju i u najtežim prilikama. Svesrpska tuga zbog poraza u Hrvatskoj i u Bosni skrhalo se i na kosovske Srbe. Uz to su svjedoci kako se Srbi iz Hrvatske žestoko opiru dolasku na Kosovo. Oni nisu htjeli živjeti sa Hrvatima, pa smatraju prevarom i izdajom ne samo ono što im se dogodilo, već i nastojanja da ih pretvore u kolonizatore dovodeći ih na novo "bure baruta", među Albance!

* Tko zapravo, obnaša vlast na Kosovu?

- Poznato je da je vlast na Kosovu zapravo policija. Inače, vlast se svim silama trudi da srbizira Kosovo, iako je to pretežak zadatak obzirom na 90 postotno albansko stanovništvo. Za srpsku vlast, Albanci su interesantni u onoj fazi samo ukoliko na razne načine mogu od njih izvući novac kako bi se punila državna blagajna. Albanci žive u uvjetima kada srpska vlast čini sve da nestanu sa Kosova. Mislim da je to najkraći odgovor na vaše pitanje.

* Kako je sve počelo?

- Poziv Srbima na okup, pod jednu vlast, jednu državnu kapu, poziv na sukob sa svima sa kojima su prije toga desetljećima mirno živjeli, krenuo je sa Kosova. Ovdje je na mitinzima mržnje prvi put zatraženo oružje, ovdje se prizivao i najavljavao rat. Sve u ime buđenja srpskog "ponosa" i "dostojanstva", kosovskog mita i osвете, uzdigao se Milošević u takvoj nacionalističkoj euforiji koja je vodila ka sukobima i tragediji. Vidio sam šta se događa i upozoravao Miloševića, insistirao i kod drugih republičkih predstavnika da se zaustave takva opasna talasanja. Moji sukobi sa Miloševićem su postajali sve žešći. On je mitinzima, gebelsovskom propagandom, čije je uzde čvrsto držao u svojim rukama, stvarajući atmosferu linča u kojoj su se svi počeli plašiti, članove rukovodstva Jugoslavije

pretvorio u obične krpe. Albanci i kosovsko rukovodstvo su se jedini u Jugoslaviji u tom trenutku usprotivili tom ludilu. Sjećate se novembra 1988. godine i masovnih okupljanja i demonstriranja protiv nasrtaja na Ustav SFRJ i kosovsko rukovodstvo koje je branilo osnovna načela tog Ustava? Oslanjajući se na to zastrašeno bijedno rukovodstvo Jugoslavije, Milošević je kao predsjednik CKSK Srbije javno, pred Skupštinom obećao moje hapšenje, što je odmah i realizirano. Mislio je da mu više niko ne stoji na putu. Ipak, taj užasni gest javnog obećanja hapšenja zbog razlika u političkom mišljenju stalno ga prati i ničim se ne može izbrisati. Jer, čak ni Staljin ili Hitler nisu na mitinzima najavljivali zlodjela koja će počinuti u ime partije.

*Tko je stvorio instituciju "Slobodan Milošević"?

- Putokaze za akciju odredili su mu SANU i SPC, a uzdigao ga je cijeli srpski narod. Čast izuzecima, umnim Srbima koji su u njegovom usponu vidjeli nesreću i za svoj narod, ali oni su bili tako usamljeni i bespomoćni, da su jedino mogli sebi stvoriti neprilike pokušavajući da kažu ono što misle. Srpski narod je u njemu dobio vođu kakvog je htio i zaslužio. Sada ga mnogi kritiziraju i napadaju, ali ne zato što je krenuo pogrešnim putem i što taj narod vodi u bespuće, već zato što nije dobio započeti rat, što nije stvorio "Veliku Srbiju", što nije uspio da uništi one na koje je nasrnuo i što nije ostvario neostvarivo.

* Kakvo Kosovo želi sadašnja vlast?

- Beogradska vlast želi srpsko Kosovo, bez ili sa što manje Albanaca. Takav cilj se ne može ostvariti bez masovnih zločina, genocida. U ustrajavanje na ovom suludom cilju može biti uzrokom teške tragedije na Kosovu. Albanci bi pri tome teško stradali, ali unatoč tome Kosovo ne bi moglo biti srpsko kako se to zamišlja u Beogradu. I još ako se pokuša iskaliti bijes na albanskom stanovništvu zbog poraza doživljenih u Hrvatskoj i Bosni, tragedija može biti još veća. Zato je posljednji čas da se vlast i umne snage u srpskom nar-

odu trgnu i urazume. Nadajmo se da je i srpskom narodu dosta ludila, stradanja i nesreće zbog nasrtaja na druge, posezanja za tuđim. Kosovo može pripadati samo onima koji tu žive i žele da tu ostanu i rade u miru.

* Kako će se riješiti kriza na našem prostoru?

- Kriza će se riješiti i rat će prestati kada bude poništeno i oklonjeno sve ono što je silom izazvano i nametnuto. Na Kosovu je, često se zaboravlja, prvo "prošla" sila upotrebljena protiv političke volje Albanaca. Tako je stvorena kriza koja traje, te će se ona riješiti kada i na Kosovu bude otklonjeno teško stanje stvoreno silom. Milošević je uvidio da se rat ne isplati, počeo je surađivati sa međunarodnom zajednicom i sada je pravi trenutak da se i kosovsko pitanje uključi u sveobuhvatni američki mirovni plan. Pošto se Srbima sve manje ratuje, vjerujem da se problem može riješiti bez rata i da će završnica rata ipak biti B i H.

* Je li to možda u Miloševićevom političkom programu?

- Sve dok nije čvrsto zasjeo na vlast, Miloševićev politički program je bio ono što su SANU i SPC naumile: borba za veliku Srbiju i u tom smislu je i plasirana parola "svi Srbi u jednoj državi". Sada on sam povlači potez i ne pita nikoga. Parafrazirao bih uglednog političkog analitičara i umnog čovjeka Mirka Tepavca koji je rekao: "Milošević više ne čini ono što želi već ono što mora." On više nije u ofanzivi, on je u defanzivi.

* A što je sa Crnom Gorom?

- Moguće je da će na kraju svega i Crna Gora postati neprijatan problem za Srbiju. Treba razumjeti etničku i povjesnu bliskost srpskog i crnogorskog naroda, pa ipak mislim da Crna Gora i Crnogorci nisu htjeli da ostanu uz ovakvu Srbiju, prognanu iz demokratskog svijeta, izoliranu, kažnjenu. Koliko god bude mogla, Crna Gora će stalno nastojati da dobije što veću samostalnost i to će je voditi u sukob sa Srbijom koja u svemu teži apsolutnoj dominaciji.

* Sta donosi Zakon o državljanstvu?

- Kao što je sve drugo podređeno

cilju da u Srbiji bude što manje onih koji nisu Srbi, tako će se tome prilagoditi i novi Zakon o državljanstvu. Tako će se nastojati da se za oko 400 tisuća Albanaca, koji su pod raznim pritiscima otišli u inostranstvo u posljednjih pet godina, onemogućí povratak i tretira ih kao "nepostojeće", kao "strance". Pri tome bi se smislile posljedice za njihovu imovinu (već im se otima) pa bi se vlast i materijalno okoristila ovim Zakonom.

* Kad smo već kod Zakona, kakvo je stanje u našem pravosuđu?

- Stanje u pravosuđu je katastrofalno u svakom pogledu. Ogrezno je u korupciju, bezakonje. Kontinuirano se organiziraju politički procesi protiv Albanaca. To je samo vid zloupotrebe pravosuđa. Čak i sudije Srbi priznaju da je sadašnje sudstvo mnogo više ovisno od politike nego ono ranije. Sada se više može govoriti o partijskoj SPS "pravnoj državi" nego u prošlom sistemu.

* Kojim slučajevima se Vi bavite?

- Branio sam optužene nekoliko političkih procesa. Trenutno očekujem pismenu presudu za tzv. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Kosova. U tom procesu osuđeno je 70 Albanaca. Pišem i žalbu drugostepenom sudu za tzv. grupu Centra sigurnosti iz Gnjilana gdje je osuđeno 16 osoba. Na žalost, dok je ova vlast biće i ovakvih slučajeva.

* Kako objašnjavate pojave kršenja ljudskih prava nesrpskog stanovništva na Kosovu i Sandžaku?

- Na Kosovu, pa i u Sandžaku zato što se nastoje etnički očistiti od Albanaca i Bošnjaka, u stvari onih što nisu Srbi, više se ne može govoriti o pojavama, već o masovnom kršenju ljudskih prava u različitim vidovima. Albancima, kao i Bošnjacima u Sandžaku ugroženo je sve - od života, imovine, pa dalje... Stvorena je atmosfera nesigurnosti, nezaštićenosti, ljudima se ulazi u kuće, vrše premetačine, odvođe ih, tuku, maltretiraju, pljačkaju... Policija radi što god hoće pod izgovorom traženja oružja. Paradoksalno je da to radi vlast koja je u višenacionlnim sredinama prethodno naoružala Srbe i to oružjem koje po zakonu uopće nije dozvoljeno da imaju građani. Ali, radi se o državi

VOX POPULI: (GLAS NARODA)

gdje građani "imaju" po zakonu "ista prava".

* Kako gledate na pojavu nove ljevice?

- JUL uglavnom okuplja razočarane i neinformirane nostalgicare i nastoji im nadomjestiti ono što im SPS ne može dati. Ili, bolje rečeno, JUL treba da im ispuni prazninu nastalu razočaranjem u SPS. U stvari, JUL priča o onome što je SPS uništio, širi nove zablude i nema šansi za ozbiljniji politički prodor.

* Gdje je završnica?

- Završnica je još daleko. No, na kraju kao i na početku, biće tu granice između republika koje su bile i po Ustavu iz 1974. godine. Uz to će Kosovo steći svoju samostalnost u tim granicama. Srbija će morati bolje urediti svoje odnose sa Vojvodinom i Crnom Gorom. Uvjeren sam da Srbija nema šta tražiti u BiH. Onda će se svi složiti da je potreban mir i suradnja među tim novim državama. Ali, to će ostvariti novi ljudi, odista demokratskih pogleda i usmjerenja.

VESNA KLJAJIĆ

MANJINE

U subotu, 14. listopada, održana je u Novome Sadu svečana akademija pod nazivom "Martin Luther i njegov značaj u religiji, književnosti i povijesti njemačkog naroda". Akademija je održana u prostorijama novosadskog pozorišta u organizaciji njemačkog kluba DK "Donau", a povodom petogodišnjice ujedinjenja Njemačke. Učesnici akademije bili su Botos Elemir - svećenik Reformatorske crkve, Vlado Obsuc, svećenik Evangelističke crkve, prof. dr. Lazar Vrkatić, te prof. Rudolf Weiss iz Subotice, koji je u svom referatu istaknuo povijesni značaj i djelo Martina Lutera za njemački narod.

S. M.

Kada se 1986. godine doznalo za dokument koji je spremala Srpska akademija nauka (SANU), a koji je imao radni naslov "Memorandum", to je izazvalo veoma burne rasprave. Od strane najviših organa Saveza komunista bio je oštro osuđen i protiv njega je povedena žestoka medijska kampanja preko televizije, radija i novina.

Uprava Akademije u takvim okolnostima na neki način se ogradi-la od tog dokumenta. Više puta je ponovljena izjava da je taj dokumenat bio u radu i nije prihvaćen na bilo kojem forumu, niti je od nekoga potpisan u Akademiji.

Te okolnosti su utjecale da Akademija nije nikada to pitanje "Referenduma" dokončala, ali rasprave su se proširile i u sve druge Republike u Jugoslaviji. Nekoliko godina to je bila glavna tema političkih rasprava. S jedne strane oštre osude, a s druge strane uporna odbrana i dokazivanje njegove istinitosti.

Međutim, kada su pojedini događaji u Jugoslaviji počeli poprimati tragične zaplete i krvave raspote, na ovaj sudbonosni Akademijin dokumenat kao da se zaboravilo. Drugi burniji događaji bacili su ga u stranu.

Ali, u novije vrijeme sve više se u najširoj političkoj javnosti kod svih stranaka javlja nastojanje da dokuče i objasne uzroke ovih tragičnih događanja koja su zadesila sve narode bivše državne zajednice. Tako se nužno opet došlo na početak političkih zbivanja u krizno vrijeme u Jugoslaviji i ponovna rasprava o Akademijinom "memorandumu" našla se u središtu pažnje.

Tadašnji predsjednik Predsjedništva CKSK Ivan Stambolić objavio je ovih dana knjigu "Put u bespuće" gdje, pored svojih gledanja i objašnjenja političkih zbivanja u Jugoslaviji od donošenja novog Ustava 1974. godine pa dalje, vrlo mnogo pažnje posvećuje "Memorandumu" SANU.

U isto vrijeme, članovi SANU, akademici Kosta Mihajlović i Vasilije Krestić napisali su i ovih dana objavili knjigu "Memorandum SANU-odgovori na kritiku". Sticajem okolnosti, u toku dva dana u Subotici je bila promocija te dvije knjige sa veoma dugim i zanimljivim razgovorima sa autorima knjiga.

U četvrtak, 12. X 1995. godine na tribini Otvorena knjiga na Otvorenom univerzitetu bila je promocija knjige Ivana Stambolića "Put u bespuće". U stvari, ta knjiga je razgovor Ivana Stambolića sa Slobodanom Inićem.

Ivan Stambolić je u svom izlaganju rekao da je on više puta oštro osudio "Memorandum" u vrijeme kada se za njega doznalo 1986. godine. To je učinio jer je predosjećao da se u njemu krije opasnost da će izazvati nacionalističke sukobe među narodima u Jugoslaviji i ti sukobi mogu dovesti do propasti države. Tada u svom jednom govoru je izjavio da je "Memorandum in memoriam za Jugoslaviju".

Iz ove perspektive od osam godina može sa žalošću tvrditi da su se njegova strahovanja ostvarila i jedan od uzroka tih tragičnih zbivanja među jugoslovenskim narodima je i Akademijin "Memorandum". Ali, Ivan Stambolić je naglasio da on ne osuđuje SANU, jer je to djelo jedne grupe nacionalista, koja je ovih dana objavila knjigu "Memorandum SANU-odgovori na kritike".

Drugi sudionik u nastajanju Stambolićeve knjige, Slobodan Inić je govorio o nesreći društva gdje nisu razvijene demokratske forme i institucije koje bi mogle utjecati na društvena kretanja i zbivanja.

Poslije toga je bio razgovor s Ivanom Stambolićem u duhu osuda "Memoranduma" i svih političkih događaja koji su imali kobne posljedice za našu državu.

Sutradan, u petak 13. X 1995. u Srpskom kulturnom centru "Sveti

RASPRAVA O MEMORANDUMU SANU

Sava" bila je promocija knjige akademika Koste Mihajlovića i vasilija krestića "Memorandum SANU-odgovori na kritike".

Na početku susreta oni su govorili kako je došlo do pisanja toga dokumenta. Zbog velike ekonomske i političke krize, koja je već više godina trajala, SR Srbija se nalazila u veoma teškom položaju zbog neravnopravnog odnosa i položaja prema drugim Republikama u Jugoslaviji. Ona je bila podijeljena na tri dijela zbog dvije Autonomne Pokrajine na temelju Ustava iz 1974.

SANU je na svojoj sjednici 1985. godine donijela odluku i izabrala komisiju da izradi dokument o stvarnom stanju u SR Srbiji. Za vrijeme izrade toga dokumenta, koji je imao radni naslov "memorandum", on je na neki način "provaljen", "ukraden" i došao je u javnost premda nije bio dovršen i nije usvojen i potpisan od nekog nadležnog Akademijinog foruma.

Tada je protiv toga dokumenta počela velika kampanja sa mnogo falsifikata i laži. Sada je Stambolić u svojoj knjizi obratio pažnju na "Memorandum" i zato za njega Vasilije Krestić kaže da je Ivan Stambolić u ono vrijeme osuđivao "Memorandum", ali izgleda da ga nije pročitao ili nije razumeo. To se opet vidi danas iz njegovog pisanja.

Cilj "Memoranduma" nije bio da daje program, nego da snimi tadašnje političko i ekonomsko stanje u SR Srbiji i da to predstavi društvu.

Međutim, taj dokumenat su koristili nacionalisti u drugim jugoslavenskim Republikama. O njemu su pisali u inostranstvu i oni koji ga nisu poznavali, jer nije preveden na svjetske jezike.

Poslije ovakvog izlaganja i objašnjenja autora bio je s njima razgovor, sav u duhu odbrane "Memoranduma".

Tako se vidjela velika podvojenost u našoj političkoj javnosti. Jedno veče u razgovoru sa

Ivanom Stambolićem, svi su osuđivali "Memorandum" jer je uzročnik mnogih nesporazuma i sukoba.

Drugo veče, vodio se razgovor sa akademikima i svi brane taj dokumenat koji je krivo protumačen.

Da se i meni ne predbaci da pišem o onoj knjizi koju nisam pročitao, neću pisati o sadržaju "Memoranduma", ali znam da je izazvao velike rasprave i političke napetosti. Zato, ako "Memorandum" nije glavni uzročnik svih tragičnih zbivanja i nesretnih sukoba među narodima u Jugoslaviji, ali svakako spada među druge brojne uzročnike svega onoga što nam se dogodilo, što nam se događa i čemu nitko ne vidi kraja i rješenja.

Ali, tko bude išao u traženje uzroka i početka jugoslavenske krize, uz druge dokumente morat će se susresti i sa ovim dokumentom i zato ga treba upoznati i proučiti.

B. Lazić

U Subotici, u SKC-u u petak, 13. 10. 1995. u 19 sati, u ispunjenoj sali oko 120 prisutnih), beogradski akademici Kosta Mihajlović i Vasilije Krestić, dvojica od petnaestorice tvoraca famoznog "Memoranduma SANU iz 1986." Podržali su predavanje sa temom: ODBRANA MEMORANDUMA. Posle predavanja je nekoliko ljudi postavljalo razna pitanja, pa i ona o biološkom opstanku srpskog naroda. Osećalo se da su neki od tih ljudi hteli nešto da pitaju, ali su to nešto jako obilazili. Sudeći po tirtraju u njihovom glasu, osećao se strah od postavljanja pravih pitanja. Samo je jedan iz okola spomenuo strah od postavljanja pravih pitanja, samo je jedan iz okola spomenuo "Svi Srbi u jednoj državi".

Osećalo se da su se i gospoda akademici sve vreme jako trudili da im se slične rečenice ne omaknu, tj. da ih i oni ne izgovore. Neshvatljivo je zašto gospoda akademici brane fa-

mozni "Memorandum" SANU ako voditelj tribine, koji sedi između njih dvojice, iznosi opasku da treba praviti nov memorandum. To de fakto znači da onaj nije ni valjao, a dotična dva akademika na to ni ne reaguju.

Neshvatljiva je teza gospode akademika da su svojim tezama u Memorandumu upozoravali na opasnost po Srbiju i da su se zalagali za federaciju, gde eksplicite optužuju severne federalne jedinice Sloveniju i Hrvatsku za eksploataciju Srbije na štetu srpskog naroda.

Ja uopšte ne sumnjam da ovakve i slične teze nisu učestvovala u potpaljivanju nacionalne mržnje. Nemoguće je prihvatiti tezu koju je izrekao g. Krestić da jedan pisani dokument nigde u svetu i nikada nije izazvao sličnu situaciju, kad se dobro zna da se sve, što se dešava u svetu, dešava po pisanim i pripremljenim scenarijima i ni najmanja priredba bez toga ne može da se izvede. Upravo ove tvrdnje akademika Krestića izazivaju sumnju i potvrđuju da oni osećaju da su nešto ružno uradili i sada žele svojim tribinama da se opravdaju da uopšte oni nisu krivi ni za šta, jer za sve ovo oni okrivljuju doslovce Stambolića i njegovo rukovodstvo, Titov komunizam, ovo rukovodstvo bez navođenja imena, svetske faktore, itd. jednom rečju, krivi svi - sem oni.

Na brojna pitanja kako dalje uopšte nemaju odgovore, niti rešenja. Sve se svodi na nejasne odgovore u stilu - sad je sve to teško, ne da se popraviti i slično. Po gospodi akademikima, može da bude kriv svako, pa i običan Srbin ako drukčije misli, samo ne i oni (Ta, zaboga, otkud mogu biti krivi najumniji ljudi Srbije!?). Gospodo, teško se možete opravdati, jer svemu ovome neko je morao sastaviti i dati ideje i smer, a ko bi drugi to mogao da uradi, ako ne najumniji ljudi Srbije? Za običnog čoveka drukčije razmišljanje od ovog teško da može biti prihvatljivo.

Miloš Vasiljević

MIŠLJENJE STRUČNJAKA : DR. ISTVÁN SZICS, NEUROPSIHIJATAR

UBIJANJE DUŠE

U ova nesretna vremena kada je početak patnje i nesigurnost daleko iza nas, a kraj se još ne nazire, neizvjesnost koja lebdi u zraku samo povećava nedoumice. U ovom vremenu niti rata niti mira, ne možemo predvidjeti sve posljedice današnjeg stanja. Kriza države, morala, ekonomski pad, te stagnacije u kojoj gotovo svi stojimo na društvenom dnu, ostavlja vidljive tragove u ovoj našoj zajednici, a što se može vidjeti u svim porama života.

U želji da pomognemo običnom čovjeku da iziđe iz letargije, da napusti opasni put inercije, te da donekle razjasnimo uzroke i posljedice, razgovarali smo s načelnikom psihijatrijskog odjela pri Subotičkoj općoj bolnici dr. Szics...

Naš sugovornik ima bogato iskustvo i dugogodišnju praksu u ovoj bolnici. Specijalizirao je neuropsihijatriju, a radio je od samog početka na slučajevima akutnih, tj. svježih psihoza. Od formiranja psihijatrijskog odjela, postaje njegovim načelnikom.

Sa stanovišta sociološkog stanja društva, uzimajući u obzir sva dosadašnja kretanja, niti psihijatrija nije ostala imuna promjene, dramatičan ekonomski pad, te specifičnu pojavu nestanka države u kojoj smo živjeli. Rat, veliki broj raseljenih lica učinili su svoje.

U proteklom petogodišnjem periodu, negativno su se odrazila nepovoljna politička kretanja kako na psihološko, tako i na sociološko stanje stanovništva. Naročito je u ovom periodu prisutan strah kod onih koji su morali na front, a stalni osjećaj straha sa sobom nosi određene posljedice. Stanje socijalne bijede, kada su se stari ljudi, umirovljenici, socijalno ugroženi građani te oni koji se nisu uspjeli prilagoditi novonastaloj situaciji ubijali, jer nisu imali osnovne uvjete za život. Najsvježije traume sobom donose izbjeglice što u zadn-

je vrijeme opterećuje psihijatriju, jer se iz tih redova javljaju ljudi sa ranijim psihičkim tegobama koje su se još pojačale usled proživljavanja stresova.

Ali, zabrinjavajuće je to što će se kod ovih raseljenih lica javiti još jedan talas psihičkih tegoba, tijekom narednih nekoliko godina, i to kao rezultat prilagođavanja, jer oni još u potpunoj mjeri ne shvataju sve posljedice svog sadašnjeg stanja. Psihijatrija se ovdje, na žalost, javlja samo kao pomoćno sredstvo da se tegobe ublaže, ali nema utjecaja na sprječavanje negativnosti koje do ovoga dovode, konstatira dr. Szics.

U prilog ovome navodimo da je ovih dana osnovan Centar za psihosocijalnu pomoć za izbjeglice, a cilj njegovog osnivanja je da se pomogne raseljenim licima na što bezbolnije prilagođavanje u novoj sredini, obzirom da saznanje što im se dogodilo tek predstoji.

Dodajući svemu ovome rezultate istraživanja po kojima je stanovništvo na sjevero - istoku Bačke, te u dijelu Segedina posebice podložno samoubojstvima, sadašnja društvena kretanja još više otežavaju situaciju. Naročito je prisutan problem povratnika sa fronta, koji su tamo dospjeli protiv svoje volje, a donose sobom negativnosti proživljenog, usled čega često čak i u oazama mira dolazi do eksplozivnih atmosfera u međuljudskim odnosima. Jer, nije u prirodi čovjeka da ubija. Kao neminovna posljedica javlja se „vijetnamski sindrom“, koji u našem slučaju slobodno možemo nazvati „balkanskim“. Rat bez motiva, osim u početku kada su mnogi euforično imali potrebu da se nacionalno dokažu, ima za posledicu besperspektivno otrježnjenje. Na naše pitanje o tome šta je stručno objašnjenje da se pojedinac nakon aktivnog učešća u ratu vraća svojoj obitelji i postaje (nastavlja) biti uzo-

ran muž i otac, naš je sugovornik rekao:

- Razne traume neminovno ostaju. Ubijanja i događaji na ratištu bili su mnogo suroviji nego što je pojedinac bio spreman da podnese. Teško je bilo motivisati ljude da ratuju kada su u jednoj državi živjeli zajedno godinama, a sada ih psihološkom propagandom okrenuti jedne protiv drugih. Ali, bez obzira na sve, čovjek iako ratnik, ipak živi sam i ima svoje lične doživljaje koje kasnije nosi sa sobom. On ih želi što prije zaboraviti, u čemu ne uspjeva.

Pitanje nepovjerenja i nesigurnosti kako u državu, institucije vlasti, te vodeće ličnosti, a tako i u društvene promjene narušene moralne norme i bolje izgleda za budućnost, dovodi do određenih psihičkih sankcija unutar jednog društva. U svezi s tim, dr. Szics naglašava da je najvažnije od svega što danas ipak na neki način funkcionira pravni sustav, a koji je temelj građanske sigurnosti. On također smatra da u bliskoj budućnosti mora doći do jačanja i uspostavljanja potpune pravne sigurnosti, jer niti jedna država ne može opstati na temeljima nepravde, a što je u povijesti i dokazano.

Imajući u vidu štetu koju je izazvalo jednostrano i strogo kontrolirano informiranje zavodeći i manipulirajući masama, dovevši do zasljepljenosti iz kojeg se teško otrgnuti, pitali smo našeg sugovornika da li je točna tvrdnja da deset puta izgovorena laž postaje istina, odgovorio je:

- Nažalost, jeste. Ne treba ići daleko u povijest da bi se do tačnosti ove tvrdnje došlo. Na početku II svjetskog rata, šaćici ljudi je uspjelo putem medija zvesti jedan stotonijski narod, uvjeravajući da pobjeđuje i kada gubi. No, kasnije je došlo do bolnog otrježnjenja. Taj narod je bio ponižen, gotovo uništen.

Najtragičnije je u svemu što se to i danas ponavlja. Razlog tome stoji u činjenici da sam narod nema u toj mjeri moć predviđanja da bi mogao već u početku sagledati posljedice, pa upada u zamku. Najgore prolaze oni koji se usredsrede samo na jedan izvor informacija. Mediji su pak svoja sredstva manipulacije razvili do razine znanosti. Čak se i sama psihologija u cilju izučavanja korisit nekim metodama „uvijanja“ da bi došla do naučnih rezultata!”

Ako ovo primjenimo na današnja zbivanja, proizilazi pitanje da li će se povijest ponoviti, ili netko vješto koristi već dobro oprobane metode zastranjivanja?

Uzimajući sve ovo u obzir, ne čudi na naprijed navedeno stanje i njegove posljedice dovode do pojave otuđenosti čovjeka. Međutim, rješenje je ipak u pojedincu i sposobnosti prilagođavanja nastaloj situaciji. Oni fleksibilniji uvijek imaju veće šanse za opstanak. Čovjek treba imati izvjesnu rezervu kako prema dobrim tako i prema lošim pojavama, a ovo je baš kod Vojvođana često dokazana osobina. Uzimajući u obzir ranija povjesna događanja, vojvođanski narod je preživio mnoge ratove, a ipak je zahvaljujući psihologiji iščekivanja i samokontrole opstao na ovim prostorima, mišljenje je dr. Szicsa.

Što se tiče pitanja i prisutnosti religije, dr. Szics konstatira da je danas službena vjera sve prisutnija u životu građana, pa čak i u vidu ekumenističkih skupova gdje se ljudi udružuju i poštuju međusobne različitosti. Čovjek treba da poznaje život što više aspekata, što znači i sa aspekta vjere, a sama vjera i vjerovanje može mnogo pomoći da ljudi steknu samopouzdanje i pravi osjećaj vrijednosti. Uzimajući za uzor deset božjih zapovijesti, čovjek ne može pogriješiti. Samo život bez idola i idolopoklonstva vodi u slobodu ličnosti i nesebičnog samopotvrđivanja, a bez potrebe da se drugima nameće i vlada.

Lidija Molzer

Piše: Marko Kljajić

POLITIČKI ŽIVOT U GOLUBINCIMA

Novi život donio je među golubinčane i politiku. Sve više ljudi počelo je da prati štampu, da sluša razne kandidate koji su tražili da se za njih glasa. Opredijeljivanje za to nije bilo lako, a gledalo se na obećanja ako su se ona učinila ostvarljivim.

Sve građanske stranke tog vremena dijelile su se po nacionalnoj liniji. Hrvati su imali svoje, Srbi svoje.

Nema podataka o tome da li je u Golubincima osnovana organizacija neke od ovih stranaka, ili su one u selu imale samo svoje predstavnike ili povjerenike. Međutim zna se da se pop Damjan Preradović kandidirao na listi Srpske samostalne stranke na izborima 1892. godine, kada je ova stranka prvi put dobila dva mandata. Preradović je istakao svoju kandidaturu i na izborima 1897. godine, ali ovoga puta samostalci nisu dobili nijedno mjesto. Organ ove stranke „Srbobran“ uvijek se nalazio u srpskoj čitaonici u Golubincima.

Do 1903. godine u Hrvatskoj je gospodario Khuen Hedervari i njegova narodna stranka. Bilo je to vrijeme dugih debata u Hrvatskom saboru o nekoliko zakona koji su se uvelike ticali i svih golubinčana: o porodičnoj zadruzi, komesaciji, imovnoj zemljišnoj zajednici i drugim problemima posjeda poslije ukidanja Vojne granice. Vladina stranka je nastojala da se ozakoni samo ono što je u praksi već bilo izmijenjeno, a opozicione su bile za dugoročnija rješenja, što je u praksi već bilo

izmijenjeno, a opozicione su bile za dugoročnija rješenja, što je i golubinčanima bilo bliže.

Upravo za vladavine bana Khuena, kada su se polarizirale opozicione snage, stvarale svoje partije i donosile svoje programe, ali podijeljene po nacionalnoj osnovi, stvorena je Socijaldemokratska stranka Hrvatske i Slavonije. Na prvom kongresu SDSHiS, održanom 4. i 5. XI 1895., istaknuto je da su prve socijalističke organizacije uspješno organizirane u srijemskim selima. Za to su zaslge imala djela Vase Pelagića, a zatim uporan rad jednog od njegovih učenika Vitomira Koraća.

Socijaldemokratska stranka se oslanjala na radničku klasu i siromano seljaštvo bez obzira na nacionalnost. Po tome je ona bila jedina u tadašnjoj Hrvatskoj, pa i u Srijemu koji joj je pripadao. Prvu organizaciju u Golubincima 1902. godine činili su upravo siromašniji seljaci i kzanatlije, Hrvati i Srbi. SDSHiS postala je prvom političkom organizacijom u Golubincima koja je imala svoje članstvo i svoj odbor. Opće priznati rukovodilac i predsjednik Mjesnog odbora stranke bio je Nikola Jeftić Zec. Socijalisti su 1906. godine organizirali u selu sindikalnu organizaciju.

1907. godina bila je poznata po teškoj ekonomskoj situaciji u kojoj su se našle najsiromašnije obitelji u selu, naročito hrvatske, zato je u toj godini 50 ljudi napustilo selo i ošlo u Ameriku.

Ljudi govore: Viktorija Grunčić, teta Vita

NAŠA JE SUDBINA VEZANA ZA BAČKU

Ja sam još kao dijete, od mog oca, koji nam je volio pričati kad se okupimo „uz lampas“ - kako bi rekao - slušala kako smo mi „iz Hercegovine, od rijeke Bune, Hrvati Bunjevci“. Kasnije sam tokom školovanja najprije kod časnih sestara, a kasnije u Zagrebu, saznala više o našem poreklu i o našoj povjesti, kud spadamo, tko smo... Jedan dio školovanja završila sam u Zagrebu, a drugi dio ovdje, gdje sam i ostala, jer sam oduvijek mislila da trebam ostati uz ovaj svoj narod ovdje.

Kao mlada učiteljica, svoj sam posao započela na Pavlovcu - to je bio jedan šor salaša u blizini Đurđina. Bila sam presretna, jer je to bio moj hrvatski, bunjevački kraj. Tu sam bila i učiteljica i kantor, a kad sam se kasnije udala, sa suprugom sam premještena u Tavankut, tada većinsko hrvatsko selo - jer je imao samo tri obitelji koji su bili druge narodnosti - jednu mađarsku, jednu njemačku i jednu srpsku.

Naša su djeca tada bila prilično siromašnog predznanja, budući da njihov bačo, koji je imao mnogo posla na njivi, nije imao vremena čitati nešto što bi djetetu moglo poslužiti kao podloga za kasnije učenje. No, ja sam svoj posao radila s ljubavlju, jer sam znala da će sve što posijem rasti s tom djecom. I tu sam jedno vrijeme bila kantor u crkvi. U Tavankut smo došli 1949. godine, a 1951. godine zabranili su mi da budem kantor, što me učinilo vrlo nesretnom. Bilo mi je strašno teško živjeti skrivenom pod maskom i

glumiti nešto što nisam ja. I ranije je već bilo naznaka da će do ovakvih stvari doći, jer je bio uhapšen dio katoličkih svećenika, kao i neki naši intelektualci, ali smo svi vjerovali kako je to neki slučajni val koji je naletio i koji će se ugasiti. No, sve se to, na žalost, ponavljalo kroz čitavo ovo vrijeme i svaki Hrvat katolik koji je ostao dosljedan, bez obzira na službu u kojoj je bio (a pogotovu u prosvjeti), on je bio konstantno praćen i konstantno mu se nešto događalo da se uvijek morao nešto pravdati i bojati i brinuti kako će se završiti ova ili ona hajka. Evo, na primjer, kad smo suprug i ja došli u Tavankut, oživjeli smo rad HKPD „Matija Gubec“, zajedno s mještanima koji su vrlo rado prihvatili obnavljanje rada ovog Društva - bili su tu glumci, pjevači i tu su učestvovali ljudi i drugih nacionalnosti. Međutim, dešavale su nam se i vrlo ozbiljne stvari: recimo, jednog su jutra u selu osvanuli porazbacani leci neprijateljskog sadržaja. I onda, tko je bio prvi na udaru, nego direktor škole, prosvjetni radnici - započela je istraga, ispitivan je i župnik, čak i djeca, kao jesu li nešto primjetila kod svojih nastavnika, te da li su išta oni predavali protiv države. No, nisu uspjeli naći nikakvih dokaza protiv nas.

Onda su nam u „drugom nalletu“ podvalili da smo - odn. da je baš moj suprug kao direktor škole prodavao Katekizam đacima u školi. Onda je izišla komisija iz grada, iz Komiteta i tko zna odakle sve ne i tu se stvorila čitava

gužva. Međutim, kad je došlo do istrage, djeca su se rasplakala i rekla kako je tadašnji sekretar partijske organizacije naredio svojoj kćerki i njezinom drugu da to kažu i mala je pred komisijom i cijelim razredom rekla: - Nisam ja to dobila od direktora, nego mi je tata rekao da tako kažem!

I taj nas je neugodni val pratio i dalje. Dok je moj suprug bio direktor, naloženo mu je da, budući da se u Tavankutu radi o većinskom hrvatskom narodu, oforni nastavu na hrvatskom jeziku. Moj je suprug to sproveo, pa smo tako četiri godine - od 1951. pa do 1954. godine imali odjeljenja sa hrvatskim nastavnim planom i programom. Imali smo i udžbenike iz Zagreba, i to nam je, čini se, bila neoprostiva greška koju nam nikada nisu zaboravili. U ovoj je školi direktor neko vrijeme bio i g. Naco Zelić, ali su hrvatska odjeljenja kasnije ukinuta.

Od 1956. godine prešla sam u Suboticu i do 1959. godine imala zaista lijepu suradnju s kolegama u školi. Naravno, bilo je onih kojima su inovacije i nove ideje smetale, no ja se na to nisam obazirala, sve dok mi nisu počeli podmetati takve stvari s kojima se nikako nisam mogla pomiriti: pokušali su mi, na primjer, natovariti čak pronevjeru novca, pa sam morala i tri puta ići davati izjave na sudu. Naravno, ispostavilo se kako su optužbe bile lažne, a ja sam doživjela predinfarktno stanje i završila u bolnici! Jer, ono što me najviše zaboljelo, jest to da nitko

LJUDI...

od mojih kolega nije digao svoj glas i stao u moju obranu.

Bilo je smicalica i od strane kolega, pa je i najmanja dobronamjerna primjedba, koju sam dala kolegici, bila iskorištena da me se proglasi nacionalistom! Jer, dozvolit ćete, nije nikakav grijeh zamoliti kolegicu Mađaricu, koja ne zna dobro naš jezik, da ostavi meni ispravljanje školskih zadaća iz srpsko-hrvatskog jezika. Dakle, pred kolektivom sam proglašena šovinomom i napadnuta tako da sam bila frapirana! Zbog pedagoške suradnje! No, vratimo se mom bolovanju: dok sam bila na bolovanju, našli su mi zamjenu. No, kada su vidjeli da neću otići u mirovinu, onda je moj dalji boravak u školi sveden na neprestano povlačenje, a u zbornicu sam ulazila samo kada sam to baš morala. No, nikad nisam više dozvolila da me blate. I ne samo mene, nego niti jednoga čovjeka iz kolektiva.

Osipanje našeg naroda počelo je s polaganim odlaskom intelektualaca, koji su - budući da su znali što hoće - uvijek bili na udaru. Jer, nisu svi imali snage da sve pritiske i psihičke i fizičke izdrže do kraja i da ostanu. Najteži je period bio s kraja šezdesetih i početkom sedamdesetih godina: sazivane su sjednice u školama, u poduzećima, pa su naši ljudi stavljani na dnevni red - imenom i prezimenom, pa su nabrajane njihove tobožnje greške, gdje su se istakli kao Hrvati, kao hrvatski nacionalisti... Ljudima se u veliki grijeh ubrajalo i članstvo u Matici hrvatskoj, ili što je pisao neki članak... Uglavnom, ti su ljudi bili osuđeni i na višegodišnju robiju i odvođeni iz stana, sa posla, s ulice... Neki su ostali „na slobodi“, ali su se morali svakodnevno javljati u stanicu milicije, i to u šest sati izjutra. Tako je i Maća Poljaković, naš poznati književnik išao sva-

kog jutra da se prijavi, pa se jednog dana pojavio s jastukom pod rukom i rekao supovcu: - najbolje je da ja ovdje prespavam, pa da me odmah ujutru saslušate! Ljudi su se razboljevali zbog ovakvog tretmana - jedan je dobio živčani slom, drugi šećer, a straha se mnogi nisu oslobodili ni danas.

Šta mislim o nametanju osjećaja krivnje našem narodu? Ja taj kompleks nemam, jer sam svjesna svog naroda i svog porijekla. Ali moram reći da sam i ja, a i ostali prosvjetni radnici u nastavnom planu kao posebnu metodu jedinicu imala - ustaše i ustaške zločine. O četnicima se nije tako mnogo govorilo, a na stranu što se u predavanjima pokatkad odlazilo u drugu krajnost, pa se blatio čitav hrvatski narod.

Pred formiranje našeg DSHV-a postojao je izvjestan strah u narodu. Neki ljudi su se odmah odazvali i uključili u rad, dok su neki pritisnuti strahom željeli pomoći, ali su se plašili javnog pokazivanja. Posebice su stradali intelektualci, jer nikada ovi obični, mali ljudi nisu bili izloženi niti praćenju, niti maltretiranju, niti podmetanju. No, ipak smo smogli snage da

se okupimo. Ja i sad čuvam svoju značku koju ću ostaviti unucima, čak ću i napisati zašto sam to učinila, jer se nemam čega stidjeti. Moj obraz je čist.

Ja razumijem strah, ali ne opravdavam što neki ljudi nisu smogli snage da prevaziđu taj strah, jer su to morali napraviti, ali, uticaj uništenja našeg identiteta je toliko bio jak, da ljudi jednostavno misle kako nismo imali dosta glasnogovornika koji bi govorili tko smo i šta smo. Čini se da se suviše očekivalo od Crkve. No, razumije se, nije posao Crkve da kod ljudi izgrađuje svijest o nacionalnom identitetu.

Nama se i dalje događaju iste ili još gore stvari. Korjen mržnje je isti, ista je i tendencija da nas se omalovaži i otjera. Meni je to jako žao.

I danas se srećem s mojim nekadašnjim učenicima. Bila sam učiteljica 31 godinu i da se stoput rođim, opet bih odabrala isti poziv. Voljela sam djecu bez obzira na njihovo nacionalno, socijalno ili bilo koje drugo poreklo i stanje. Djeca u mojim razredima su se voljela, jer sam ih od prvog dana učila da smo mi jedna obitelj, i da se moramo pomagati. Ja sam znala sve njihove probleme, i sve radosti. U 31 GODINI RADA, KAZNILA SAM SAMO JEDNOG UČENIKA, I PREMDA JE TO BILO JEDINO ISPRAVNO RJEŠENJE, STALNO MISLIM DA LI JE MOGLO PROĆI I BEZ KAZNE. Nedavno sam u gradu sreća svog učenika, politički vrlo aktivnog. Srdačno me zagrlio, i rekao kako je sretan što me vidi, jer je od mene naučio da postoji dobar i loš čovjek, a ne Srbin, Hrvat ili Mađar...

Naša je sudbina da ostanemo ovdje, u Bačkoj.

priređila Vesna Kljajić

OBLJETNICE:

250 GODINA SUBOTIČKE GIMNAZIJE

Zadnjih se mjeseci u lokalnoj subotičkoj politici i mjesnim (ali i novosadskim i beogradskim glasilima razvila polemika oko odluke gradskih vlasti da se blagovremeno započne sa pripremama za proslavu 250. obljetnice subotičke gimnazije -1997. godine).

Nedavno je u samoproklamiranom subotičkom "nedeljniku najboljih namera" izašao od urdnštva pompezno najavljen ("naučna težina", "ozbiljnost pristupa", "da se, najzad, utvrdi istorijska istina o starosti subotičke gimnazije" i sl.) članak M. Peića o godišnjici subotičke gimnazije. Autor ga je napisao ponukan činjenicom da je "dosta već bilo raznih manipulacija u poslednje vreme, koje su uglavnom služile za dnevnu političku upotrebu" sa čime se doista može složiti, ali je pogrešno adresirano.

Koliko je autor znanstveno "potkovan" za "naučne članke" vezane za period od XVII do XIX stoljeća, dovoljno je samo istaći autorove tvrdnje da je Subotica postala 1743. varoš(sic!) premda je ona uzdignuta u rang trgovišta(mađ. mezöváros) lat. oppidum, njem. Marktflecken), da je u to doba postojala Austrougarska, iako je Austro-Ugraska postojala tek od 1867. itd. itd.

Članak M. Peića se sastoji iz ponavljanja niza već poznatih faktografskih podataka o subotičkoj gimnaziji u XVIII stoljeću, a završava se pitanjima za koja on smatra da ih treba istražiti (nuzgred, na koja je u literaturi o subotičkoj i sremskokarlovačkoj gimnaziji već odgovoreno, te o "Ratio educationis" Marije Terezije iz 1777. godine, koji on uporno zove "Bečkom naredbom").

Za ilustraciju koliko članak daje novog, dovoljno je istaći reprodukciju izvještaja učenika za 1828. godinu koja bi, valjda, trebala sugerirati arhivsku podlogu članka, iako je re-

produkcija izvještaja iz 1828; preslikana sa 12. stranice Izvještaja u povodu 244. godišnjice gradske gimnazije (Subotica 1991.), koji se, inače kritizira u tom članku.

Ono što je uočljivo u članku jeste da MP govori isključivo o gramatikalnoj školi, a ne o gimnaziji, premda je u jednom ranijem članku u subotičkom dvotjedniku "ŽIG" pokazano da se subotička gramatikalna škola s pravom može smatrati sadržinski gimnazijom. Štaviše, najbitnijom svojom spoznajom M.P. smatra dobijanje "štambilja" subotičke gimnazije (1795.) što izjednačava sa postojanjem svake institucije, a iz ovoga, naravno i konačno, slijedi da je subotička gimnazija utemeljena poslije srpskopravoslavne sremskokarlovačke, koju kritiziraju subotičke obljetnice smatraju najstarijom "na ovim prostorima"! O tempora, o mores!

No, o članku M.P. je ovom prilikom i više nego dosta, jer je on manje-više bezvrijedan sa ozbiljnog znanstvenog stajališta (politički, naravno, ima svoj "zadatak").

Povod ovog članka "Glasa Ravnice" su neka formalna metodička pitanja koja su ostala van vidokruga svih onih koji su toliko protiv najavljene općinske proslave 250. godišnjice subotičke gimnazije.

Svaka pojava ima svoj razvoj. Notorno je deplasirano danas kazati da stari Rimljani nisu bili dobri ratnici jer nisu koristili barut, ili da antička grčka demokratija nije bila demokratija, jer robovi u njoj nisu učestvovali, ili da Engleska nije domovina ustavnosti, jer se Velika povelja sloboda iz 1215. godine ne može smatrati ustavom u savremenom smislu itd. itd.

Isto tako se ne može osporiti da je osnivanje gramatikalne škole u Szent Mariji 1747. godine ishodište današnje gradske subotičke gimna-

zije, jer se ne može pitanje sadržaja nastave u 1747 godini mjeriti mjerilima XX stoljeća!

"Naziv gimnazija spominje se uz prve univerzitete u Italiji, u Francuskoj (XIII/XIV st.) pored naziva studium generale, universitas i u doba humanizma academia. Od XVI st. počele su se gimnazijom nazivati i lat. škole s višim nastavnim planom...

UXVII st. u Njemačkoj se gimnazijom nazivala vrsta srednje škole koja je imala karakter univerziteta. Iz raznih latinskih (katedralnih, samostanskih, gradskih i dr.) škola nastale su u zap. Evropi gimnazije humanista, a pokraj XVIII st. naziv gimnazija dobiva općenitiji karakter. Odredbom pruske Vlade od 1812. gimnazijama se proglašuju one škole koje pripremaju učenike za univerzitet. Tu odluku prihvatile su i druge njemačke zemlje, zatim Austrija i Rusija. Pored naziva gimnazija, održali su se historijski nazivi kaon npr. lycee i college u Francuskoj... grammar school u Engleskoj... high school u SAD..." (Opća enciklopedija JLZ III, Zagreb 1977).

Ono što je najbitnije u određivanju neke godišnjice jeste određivanje kontinuiteta neke pojave, a taj kontinuitet nedvojbeno postoji u slučaju subotičke gramatikalne škole iz 1747. i suvremene subotičke gimnazije.

Proslava godišnjice subotičke gimnazije ne bi trebala smetati proslavi sremskokarlovačke, niti je tako zamišljena. Skandal je, zapravo, nastao kada se u Beogradu danas "otkri- lo" da neko drugi ima već "gimnazijski staž", iako je o tom gimnazijskom stažu i ranije pisano (i sami nekadašnji njeni direktori I. Ivanyi i Vasa Stajić).

Možda je problem u shvaćanju povijesti u današnjoj obespravljenoj sjevernoj srbijanskoj pokrajini. Na to, izgleda, upućuje nekadanja Narodna

enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka (tzv. Stanojevićeva enciklopedija). Pod odrednicom škole u SHS, postoji pododrednica koja doslovce glasi: Škole u karlovačkoj mitropoliji (Vojvodini). Iz takvog shvaćanja Vojvodine proizilazi i sadržaj ove pododrednice koju je pisao A Jorgović: u njima se govori gotovo samo o srpskim školama, pa izlazi da druge škole nisu ni postojale. Kakvo je mjesto Subotice u ovoj odrednici? Recimo, za prvo zabavište u Vojvodini se navodi da je utemeljeno 1867. godine u Novom Sadu, iako je gotovo 125 godina prije toga osnovano zabavište u Subotici. Za škole se kaže da su Srbi još u XVI stoljeću u Subotici imali svoju školu, i da je 1770. otvorena "glavna škola" u Subotici. I to je sve o mjestu subotičkog školstva u Vojvodini. Logično je da drugačije nije moglo ni biti, ako se pojam Vojvodine izjednači s Karlovačkom mitropolijom!

A pošto službena srpska znanost i danas smatra poviješću Vojvodine samo ono što je vezano za srpsku povijest, logično je da u današnjim obljetnicama nema mjesta za subotičku, nego samo za sremskokarlovačku crkvenu gimnaziju.

Tolerancija zahtijeva da svako nesmetano slavi svoje obljetnice. Svaki narod, grad, konfesija itd. imaju svoje godišnjice koje obilježavaju. Subotičani nemaju ništa protiv da Srbija slavi godišnjicu Karlovačke gimnazije, kao što ni Republika ne bi smjela imati ništa protiv proslave obljetnice Subotičke gimnazije.

Subotički gimnazijalac

Vijesti iz prošlosti:

SRAMOTA

Profesor Vesenjak, koji je bio za vlade blokova ministar agrarne reforme, čovjek pošteniaković iz Korošćeve stranke: obustavio je naseljavanje dobrovoljaca i kolonista u Vojvodinu, odredio reviziju agrara i učinio pripreme da zemlje podijeli mjesnoj sirotinji. To je sve činio na predlog i informacije g. Blaška Rajića. Na zahtjev istoga Blaška Rajića i Miška Prčića odredio je ministar istragu na bajmočkoj Rati i uvažio predlog Blaškov i Miškov, da krivce „dobrovoljce“ i „četnike“ kazni odstranjenjem sa agrarnih zemalja, a napadnute zakupnike da ostavi i dalje na tim zemljama.

Silnici radikali su spriječili, da ovaj čovjek nije sproveo svoje plemenite planove.

I kad je tako, ipak se nađe bezobrazan čovjek među radikalima, koji laže, da je ovu najnoviju nesreću, 400 „dobrovoljaca“, Vesenjak i Blaško Rajić donio u Suboticu.

Ako su radikali radi dobra našem narodu, zašto ne odvedu natrag ili ma kuda u druge krajeve tu „bedu“ od dobrovoljaca? To treba kazati Marku Juriću: Vi, radikali vladate, vi možete odstraniti od nas nevolju. Ako ne odstranite, znači da nas hoćete da uništite. I vi još želite da na vas Bunjevac ili Mađžar ili Nijemac ili i valjan Srbin - Vojvođanin glasa? Zar se može naći takova „budaline

Tale“?

Marko Jurić tvrdi, da je dobrovoljce donio Blaško Rajić. To je baš tako, kao kad bi palikuća tvrdio da je, da je goso sam zapalio svoju kuću. G. Blaško Rajić je i za vrijeme rata donio džabe najmanje 900 ranjenih, da se kod kuće najedu i oporave, a Marko Jurić je za dobre pare liferirao na bojno polje za iste Subočane - bundeve. I sad je tako: g. Blaško brani svoj narod i njemu ruše kuću. Marko pušća „dobrovoljce“ i on kupuje stotine lanaca zemlje.

*Hrvatske novine, Subotica,
3. siječnja 1925. godine*

RADIKALI I DOBROVOLJCI

Marko Jurić tvrdi, da su radikali zato doneli i zato donose „dobrovoljce“ što su Bunjevci „nesiguran“ elemenat. A „dobrovoljci“ da su „siguran“ elemenat. Šta mislite zašto su Bunjevci „nesiguran“ a te dotjeranice „siguran“ elemenat? Zato što se Bunjevci brane, nedadu da ih kurjak pojede.

Kaže majstor Marko i to da će radikali „prestati dovadjati ovamo dobrovoljce“ ako Bunjevci glasaју za Radikalnu stranku.

To je baš tako, kao kad bi ti imao bašču i vidiš da ti u nju nasrću svinji, pa joj daš ogradu. Kaže Marko: da nisi mećo ogradu, ne bi svinji nasrćali u bašču...

*Hrvatske novine, Subotica,
24. siječnja 1925.*

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini - urednik: Vesna Kljajić, Uređivački savjet: Lazar Merković, Milivoje Prčić, Marko Kljajić, Ivo Kujundžić. Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, I. Milutinovića 31., tel & fax: (99381) (024) 51-348; ž.r.: 46600-603-4-3338 SPP Subotica, HRID Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. Naklada 1800 primjeraka. Glas Ravnice izlazi mjesečno. Godišnja pretplata: tuzemstvo 50,00 din, inozemstvo 150,00 din. Tisak studio "Bravo", Braće Majera 43., 24000 Subotica

brez naslova

Počela berba kukurza, pa mi se nikako ni ne mili ić međ svit. Otac i kuružnju, ni da je debela, jaka i teška. Ta oči da ti poiskaču dok ne sadiješ u klupe. Ta, ko onaj što kazo, šta bi pametnog i mogo čuti. Svi samo ajmeče na skupoću, pogotovo elektrike i ogriva, pa na plisniv i faličan rod kukuruza, a ovim furtom-furt o umanjenim penzijašima da i ne divanim. Zato, lipo, kad namirim josag, ošmrkam se i večeram, izbekarim se prid televizor pa slušam li slušam. Ajak, tamo nema kukumavke. Ta cvataju nam bože-ruže. Kad samo gledam one učatlaisane političare kako se rakolje po đarovima i šepure ko pučkovi u korlatu, liče mi na, (a mi ko dica, zvali smo jokšire-svilenokozci- jel su bile tako svilene i ravne dlake), baš na svilenokozce, međ našim domaćim i rundavim ranjenikima. E pa ti učetlajisani tako lipo divanidu da, ciguran sam ni sami sebi ne viruju. Al šta ćete? Život je težak, zaposlenje još teže, a oni siroti, moradu sačuvati svoj komad kruva, jel ako budu otpušteni iz zvanije, di će? Nikad ništa nisu, mislim, pošteno naučili radit, neg njim uvik kogod drugi kazo šta da divane. Tako, niko veče vidim jednog naskroz bilog, ta bilji je od čilaša, što ga ima pokojni Vranje, kako pripovida o užasno velikom napridovanju nike fabrike i koliko sam ubardo, sankcije baš tiraju vodu na negovanu vodenicu, jel, kako sam kaže, da nije sankcija, narod se ne bi toliko paštrijo! Već sam čeko da će izružit Ruse što se toliko napeli, ko gladan ..., da nam skinu sankcije.

Jopet, kontam, kad nam tako dobro ide pod tim sankcijama,

čerez čega je ogriv toliko papren! Uzmite samo drva. Lažu baš priko tog istog televizora, sad su dvistopedeset, pa i više dinara. E pa sad, pitam ja vas jedna familija, dvoje odrasli čeljadi, dvoje troje dičurlije, ta najmanje na dva do tri mista moradu ložit. Njima triba bar špediter dva čutaka i nek samo kupe pet-šest kubika drva. Bog te voli, jeto ti godišnja baćina plata, a od vrućine njim se neće uparit gujce.

Da se grijū na elektriku ko do sad? Bože sačuvaj. Sad su kažu, izgustirali take ocigurače, da kad provardaš više elektrike neg što ti oni učetlaisani odredili, ocigurači iskaču tako daleko, da ji do kraja miseca ne mož naći.

Dobro, znam, kadgod davno, dok sam bijo lip i mlad, išo sam u Trst švercovat. Sinjor Talijano, što si više vašarijo kod njegov, sve ti je jeptinije davo. Tako sad i Kinezi u Madžarskoj. Što više patika, jel bilo koje robe, imaš veče milošće, veći popust.

Izgleda da je kod nas sve obratno. Pa da, ko šiša cili svit. Ne mož nam niko ništa. E, kadgod su sažalno vrtili glavom više onog kome ne mož više ništa. Dobro je moja pokojna majka kazala: „Čega se pametan stidi, sa tim se blendav diči“.

Jeto, već čujem, niki sami tražidu da njim posiku drotove. Slipci, kojima jelektrika hasni samo za kvanje kafe, moradu plaćati televizor i kad se žale, jeletrikoši im kažu, da, ko njih kriv što nisu kupili televizor. Ja se tu što god drugo primišljam. Sve mislim da ovi svileni trguju s elektrikom. Jalte, voz pa i kamijone mož carinik zaustavit, al elektriku

ne. He, he, baš bi uživo gledeći, kako naši pa i madžarski carinici skaču po banderama i onako naduveno kažu:

„visszo!“ jel, „nazad! Ne može preko!“ Ta to bi bila prava uživancija, gledit kako padaju ko vrepći sa drotova visokog napona. Al da to ne bi tako bilo, jopet ne poštovali oni koji nas furtom ubeđivadu, da ako nam veče nije bolje, a cigurno je bolje, brez sankcija bi nam bilo gore. A šta da kažem na cinu naši paorski proizvoda. Litos su nam dali toliko za žito, da sad kila kruva košta deset kila žita! Dvadeset meteri klipa triba dati za deset meteri uglja!

Samo da nemam josaga, a jevo očin, što bi kupovo ugalj jel drva ložijo bi kuruze. Em lipče mriše, em ih ne moraš mrvit ni krupit. Kad bi mi svi paori poljoprivrednici tako uradili i svileni bi se mislili. Pa nek onda drotove visokog napona ture u tur da se grijū. Al šta ćete. Taki smo mi Bunjevci. Često radimo samo da bi radili, da ne kažu da linčarimo. Hasnu i tako uvik drugi smelduje.

Bać Stipan

